

ΓΕΩΡΓ. Κ. ΓΑΡΔΙΚΑ

ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΑ

ΥΠΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ ΛΕΩΝΗ

16— Ὄδὸς Περικλέους—16

1915

ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΤΟΠΩΝΥΜΙΑΙ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΗΠΕΙΡΟΥ

Ἡ μὲν τραχυστομία καὶ ἡ παχυστομία βαρβαρικόν,
τὸ δὲ ἀρτιστομεῖν Ἑλληνικόν. (Στράβ.)

Ἡ μακροαίων τοῦ ἔθνους δουλεία σὺν τοῖς ἄλλοις κακοῖς
ἔξεβαρβάρωσε καὶ τὰς τοπωνυμίας τῆς χώρας· ἀλλ' ἡ Τουρκομά-
χος γενεὰ εὐθύς ὡς ἐξεκάθηρε τὸ ἔδαφος ἐκ τῶν βαρβάρων,
ἐπόθησε καὶ τὰς Ἑλληνικὰς τοπωνυμίας· διὸ οἱ λόγιοι τοῦ ἔθνους
ἐφιλοτιμήθησαν, ὅση δύναμις αὐτοῖς, νὰ ἀποτρίψωσι τὰς ξενικὰς
τοπωνυμίας, αἵτινες ἐξηφάνιζον τὴν λάμπριν τῶν Ἑλληνικῶν, ὡς
ἡ σκωρία τὴν στιλπνότητα τοῦ μετάλλου· διὸ οὐδεὶς ἀκούει πλέον
Ζητούνη καὶ Σάλονα, Βοστίτσα καὶ Σινάνον, Ὀξιὰν καὶ Μαλεβόν,
Σαλαμπριὰν καὶ Ἀλαμάναν, Κάβο—Ντορο καὶ Γκάβο—Κολώ-
ναις, Τσουρίγο καὶ Σαντορίνην, ἀλλὰ πάντες γράφουσι καὶ λέ-
γουσι Λαμίαν καὶ Ἀφισσαν, Αἴγιον καὶ Μεγαλόπολιν, Πάρνηθα
καὶ Πάρνωνα, Πηνηϊὸν καὶ Σπερχεῖον, Καφηρέα καὶ Σούνιον,
Κύθηρα καὶ Θήραν· ἀλλὰ καὶ μεθ' ὅλην τὴν σπουδὴν καὶ τὴν φι-
λοτιμίαν τῶν λογίων καὶ τῶν ἐπιστημόνων τοῦ ἔθνους πρὸς κά-
θαρσιν τῶν βαρβαρωνυμιῶν ἱκανὰ τούτων λείψανα ἐνιαχοῦ διατη-
ροῦνται ἐν τῷ στόματι οὐ μόνον τοῦ ἀπαιδευτοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ
τῶν πεπαιδευμένων· προβλ. Χατζιλάρ, Τοπουζιάρ, Ἀσλάναγα,
Ἰμβραήμ, Χασήμπαση, Δελίμπαλη, Μπερμπάτι κ.λ.π. Κατὰ τῶν
τοιούτων δὴ βαρβαρογήχων καὶ δυσωνύμων ὀνομάτων πολλάκις

ἠκούσθησαν διαμαρτυρίαι ὑπὸ φιλομούσων πολιτικῶν καὶ ὑπὸ φιλοτίμων ἰδιωτῶν καὶ ὑπὸ σεμνῶν καὶ φιλοκάλων δημοσιογράφων· μάλιστα δὲ καὶ οὐχὶ ἄδικοι μεμψιμοιρίαι διευπλώθησαν κατὰ τῶν λογίων καὶ τῶν εἰδικῶν ἐπιστημόνων, διότι δὲν ἐφιλοτιμοῦντο νὰ ὑποδείξωσιν Ἑλληνικὰ ὀνόματα πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν τὴν χώραν στιγματιζόντων βαρβαρικῶν· πρὸς τοῦτον δὴ τὸν σκοπὸν καὶ ὁ φιλότιμος πολιτικὸς κ. Ν. Λεβίδης, ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν γενόμενος, κατήρτισεν ἐκ διαπρεπῶν ἐπιστημόνων διὰ Β. Διατάγματος εἰδικὴν Ἐπιτροπείαν· ἀλλ' ἀτυχῶς καὶ ἡ ἐπίσημος αὕτη Ἐπιτροπεία ἅμα τῇ γενέσει αὐτῆς εἰς παντελῆ ἀδράνειαν περιέπεσε. Διὸ ἅμα τῇ ἀπελευθερώσει τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἡπείρου τὸ Συμβούλιον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας ἐνεπνεύσθη τὴν ἰδέαν, ἵνα εἰς τὴν πανένδοξον τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Πύρρου χώραν ἀποδοθῶσιν αἱ Ἑλληνικαὶ παλαιωνυμίαι· τῆς ἀποφάσεως ταύτης τοῦ Συμβουλίου ἱεραρχικῶς ἀνενεχθείσης, τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν προεθυμήθη νὰ δηλώσῃ, ὅτι ἀσμένως τὴν φιλότιμον ταύτην ἐργασίαν ἀπεκδέχεται. Κατόπιν τούτου τὸ Συμβούλιον ἀμελλητὶ συνέστησε τοπωνυμικὴν Ἐπιτροπείαν ἐκ μελῶν αὐτοῦ καὶ ἐξ ἄλλων ἐπιστημόνων ἀνεγνωρισμένης ἀξίας καὶ ἐνθουσιῶντων πρὸς πᾶν Ἑλληνικόν· οὕτω τὴν Ἐπιτροπείαν ἀπήρτισαν ἐκ μὲν τῶν Συμβούλων τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας οἱ κ. Γ. Παππαβασιλείου, Ἀθ. Γεωργιάδης, Κ. Ζησίου, Β. Λεονάρδος, Κλῶν Στέφανος καὶ Γ. Γαρδίκας· ἐκ δὲ τῶν ἄλλων ἐπιστημόνων οἱ κ. Γ. Φιλάρετος πρῶτην ὑπουργὸς καὶ βουλευτής, Θ. Βορέας Καθηγητὴς τῆς Φιλοσοφίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, Μ. Βολονάκης Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας, Α. Παπαζαχαρίου Καθηγητὴς τοῦ Διδασκαλείου καὶ Ἀντ. Κεραμόπουλος Ἐφορὸς τῶν Ἀρχαιοτήτων. Τῶν εἰρημένων δὲ μελῶν τινὰ ὀλίγων μὲν τῆς Ἐπιτροπείας συνεδριῶν μετέσχον, ἀλλ' εἰς τὸ ἔργον αὐτῆς οὐχὶ ὀλίγον συνετέλεσαν.

Ἡ Ἐπιτροπεία ἐργαζομένη ἀόκνως ἐπεδίωξε πρῶτα τινὰ· ἀνὰ ἑξακριβώσῃ κατὰ τὸ δυνατὸν τὰς Ἑλληνικὰς τοπωνυμίας, αἵτινες ἦσαν αὐθεντικῶς ἐκ τῆς ἀρχαιότητος μεμαρτυρημέναι, καὶ αἵτινες αὐτοδικαίως πρέπει νὰ ἀντικαταστήσωσι τὰς ἐπὶ ἡλυσδας καὶ βαρβάρους· β' τίνες ἄλλαι Ἑλληνικαὶ ὀνομασίαι περισφ-

ζονται καίπερ μὴ ἐξ ἀρχαίων πηγῶν μαρτυρούμεναι, αἵτινες ἐπίσης δικαιοῦνται νὰ μένωσιν ἐν χρήσει· καὶ γ' αἱ ξενικαὶ τοπωνυμῖαι, Τουρκικαὶ δηλαδὴ καὶ Σλαυικαὶ καὶ Ἀλβανικαί, ἔνθα μὴ ἔχομεν ἐκ τῆς ἀρχαιότητος Ἑλληνικὰς, πῶς δύνανται εὐστόχως νὰ ἐξελληνισθῶσιν.

Ἡ Ἐπιτροπεία μέχρι τοῦδε ἔσχε καιρὸν νὰ ἀσχοληθῆ μόνον εἰς τὸ α' εἶδος, τὸ καὶ χαλεπώτατον· ἀλλὰ μεγάλην δυσκολίαν ἐδοκίμασεν εἰς τὸ νὰ ἐξεύρη τὰς ὀνομασίας τῶν διαφόρων τῆς χώρας περιοχῶν, γνωστοῦ ὄντος, ὅτι τὰ ὄρια τούτων δὲν φαίνονται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἔθνους σταθερὰ καὶ πάγια, ἀλλὰ κωμῶνται κατὰ τὰς περιπετείας αὐτοῦ· ἀλλ' ἔτι μείζονα δυσκολίαν εὗρεν ἡ Ἐπιτροπεία ὡς πρὸς τὴν ὀνομασίαν τῶν μειζόνων περιοχῶν ἦτοι τῶν νομῶν, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ φύγη τὸ παρατηρούμενον ἐλάττωμα ἐν τῇ ὀνομασίᾳ πολλῶν ἐπαρχιῶν καὶ νομῶν τοῦ Βασιλείου, καθ' ὃ δηλαδὴ ἐκ τῆς πρωτευούσης πόλεως ὀνομάζεται ὁ νομὸς ἢ ἡ ἐπαρχία, ὡς ὁ νομὸς Λαρίσης, Τρικιάλων, ἐπαρχία Καλαμπάκας, Καρδίτσης. Ἡ Ἐπιτροπεία ἀντείχετο τῆς γνώμης, ὅτι τὰ τῶν περιοχῶν ὀνόματα ἔδει περιεκτικὰ νὰ ᾖσιν, ὡς Ἀρκαδία, Λοκρίς, Λακεδαιμῶν εἰς τοῦ ὅλου νομοῦ ἢ τῆς ἐπαρχίας δηλωτικὰ· καὶ ὡς πρὸς μὲν τὰς μικροτέρας περιοχὰς τῆς ὑπαρχούσης διοικητικῆς διαιρέσεως ἦτοι ὡς πρὸς τὰς ὑποδιοικήσεις ἢ ἐπαρχίας, ἐπέτυχεν νὰ προσαρμόσῃ τὰς ἀρχαίας ὀνομασίας, οἷα εἰσιν Ὀρεστίς, Λυγκηστίς, Ἐορδία, Ἐλιμία Ἡμαθία, Βοττία, Μυγδονία, Μολοσσίς κ. λ. π. ἀλλ' ὡς πρὸς τὰς γενικωτέρας, περιοχὰς ἦτοι τοὺς νομοὺς αἱ ἀνάλογοι ὀνομασίαι λείπουσιν.

Διὸ ὡς πρὸς τοὺς τέσσαρας τῆς Μακεδονίας νομοὺς ἦτοι τὸν τῆς Δράμας, Σερρών, Θεσσαλονίκης καὶ Κοζάνης, ὑποδεικνύει ὀνόματα ἐκ τῶν διαρρεόντων τὰς χώρας ποταμῶν, οἷον νομὸς Νέστου, Στρυμόνος, Ἀξιῶ καὶ Ἀλιάκμονος, ἢ μᾶλλον Νεστίς (χώρα), Στρυμονία, Ἀμφαξίτις· διότι οἱ ὄροι οὗτοι εὐρηγνται παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, εἰ καὶ μὴ ἐφ' ἧς νῦν θέλομεν ἐκτάσεως· κατ' αὐτοὺς τοὺς ὄρους δύναται τις νὰ πλάσῃ καὶ τὸν ὄρον Ἀλιακμονία· καθ' ὅμοιον τρόπον εἰς καὶ ἄλλαι χῶραι ἐκ ποταμῶν ὀνομασμένοι, ὡς Παραχελφίτις, Παραναία, Παρασωπιάς, Σπερχειάς καὶ ἄλλαι.

Ἐφεξῆς παρατιθέμεθα πίνακα τῶν νομῶν καὶ τῶν ὑποδιαίρεσεων αὐτῶν, πρὸς δὲ καὶ δεῖγμά τι τῶν ὀνομάτων πόλεων, ὄρεων καὶ ποταμῶν.

Α'. Νομὸς Νεστίδος ἢ Νέστου (Δράμας).

- α' Ἡδωνίς (ἐπαρχία Δράμας)
- β' Παγγαία (ἐπαρχία Πραβίου-Καβάλλας)
- γ' Σαπαλα ἢ Σαπαῖκη (ἐπαρχία Σαρι Σαμπάν)
- δ' Θάσος.

Β'. Νομὸς Στρυμονίας ἢ Στρυμόνος (Σερρών)

- α' Ὀδομαντικὴ (ἐπαρχία Σερρών)
- β' Σιντικὴ (ἐπαρχία Δεμιρ Ἴσσάρ=Σιδηρότειχον)
- γ' Βησαλία (ἐπαρχία Νιγρίτης)
- δ' Φυλλίς (ἐπαρχία Ζίχνης)

Γ'. Νομὸς Ἀμφαξίτιδος ἢ Ἀξιοῦ (Θεσσαλονίκης)

- α' Μυγδονία (ἐπαρχία Θεσσαλονίκης)
- β' Κρηστωνία (ἐπαρχία Λαγκαδᾶ—Σωχοῦ)
- γ' Χαλκιδικὴ (ἐπαρχία Πολυγύρου)
- δ' Βοττία (ἐπαρχία Γιανιτσῶν-Πέλλης)
- ε' Ἀλωπία (ἐπαρχία Ἐδέσσης καὶ Καρατζόβας)
- στ' Ἡμαθία (ἐπαρχία Βερροίας)
- ζ' Πιερία (ἐπαρχία Αἰκατερίνης)

Δ'. Νομὸς Ἀλιακμονίας ἢ Ἀλιάκμονος (Κοζάνης)

- α' Ἐλιμία (ἐπαρχία Κοζάνης)
- β' Ἐορδία (ἐπαρχία Καϊλλαρίων)
- γ' Σισανία (ἐπαρχία Ἀνασελίτζης)
- δ' Τυμφαία (ἐπαρχία Γρεβενῶν)
- ε' Φυλακαία ἢ Τιταρία (ἐπαρχία Σερβίων)
- στ' Περραιβία (ἐπαρχία Ἐλασσόνος ἢ Ὀλοσσόνος)

Ε'. Νομός Ὀρεστίδος (Φλωρίνης)

- α' **Δυγκησις** (ἐπαρχία Φλωρίνης)
- β' **Ὀρεστία** (ἐπαρχία Καστορίας)
- γ' **Δασσαρητις** (ἐπαρχία Κορυτσᾶς)
- δ' **Ἰλλυρις** (ἐπαρχία Κολωνίας)

Ϛ'. Νομός Βορείου Ἠπείρου (Ἄργυροκάστρου)

- α' **Χαονία** (ἐπαρχία Ἄργυροκάστου)
- β' **Ἄιυντιανία** (ἐπαρχία Τεπελενίου)
- γ' **Ἄβαντις** ἢ **Κεραυνία** (ἐπαρχία Χιμάρας)
- δ' **Παραναία** (ἐπαρχία Πρεμετῆς)
- ε' **Φοινίκη** (ἐπαρχία Δελβίνου)

Ζ'. Νομός Νοτίου Ἠπείρου (Ἰωαννίνων)

- α' **Μολοσις** (ἐπαρχία Ἰωαννίνων)
- β' **Παρωραία** (ἐπαρχία Μετσόβου καὶ Ζαγορίου)
- γ' **Παραφα** (ἐπαρχία Κονίτισης)
- 1) δ' **Παραμυθία**
- 2) ε' **Κεστρινή** ἢ **Θναμία** (ἐπαρχία Φιλιατῶν)

Η' Νομός Θεσπρωτίας (Πρεβέζης)

- α' **Κασσωπία** (ἐπαρχία Πρεβέζης)
- β' **Ἐλαιᾶτις** (ἐπαρχία Μαργαριτίου)
- γ' **Ὠρωπία** (ἐπαρχία Λούρου)

Ἐνταῦθα προσθετέον καὶ δείγμα τι τῆς περὶ τὰς πόλεις, τὰ ὄρη καὶ τοὺς ποταμοὺς ἐργασίας τῆς Ἐπιτροπείας.

(Ἐν τῇ Νεστίδι) :

Νεάπολις (ἢ Καβάλλα),

Δᾶτον (Βερκετλή Ἐσκή Καβάλλα)

Δραῆβκος ἢ Ἡδωνική (παρὰ τὴν Δράμαν)

Φίλιπποι (Φιλιππιτζίκ),

(Ἐν τῇ Στυμονίᾳ) :

Ἀμφίπολις (Γενίκοῖ)

Ἡϊὼν (Ὀρφάνι ἢ Κοντέσσα).

Ἡρακλεία Σιντική (Δεμιρ-Ἰσσάρ) βεβαιουμένη ἐξἐπιγραφῶν

Δήτη καὶ **Δηταίων** χώρα (᾽Αἰβάτι) παρὰ τὸν Λαγκαδᾶν ἐξ ἐπιγραφῆς.

Στάγιρα (Λειψάσδα ἢ Λειψιάζα).

Στρατονίκη (Στρατόνι).

᾽(Ἐν τῇ ᾽Αμφαξίτιδι) :

Ἀπολλωνία ἢ Μυγδονική (Πολλιάνα, Παζαρούδα) Ν. τῆς Βόλβης λίμνης, δι' ἧς διήρχετο ἡ ᾽Εγνατία ὁδός.

Αἴνεια (Γούμπα) παρὰ τὸ **Αἴνειον** ἀκρωτήριο (Καραμπουροῦ)

Σπάρτωλος (Σουφλάρ).

Θέρμη (Σέδες).

Ἀμυδῶν (᾽Αμάτοβον).

Πέλλα (᾽Αγιοι ᾽Απόστολοι).

Ἰχναί (Μεσσίρ-Μπαμπᾶ) παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ᾽Αξιοῦ. ἐν τῇ Βοττία.

Ἄλωρος (Κλειδί ἢ Καυσοχώρι) πρὸ τῆς ἐκβολῆς τοῦ ᾽Αλιάκμονος.

Ἄρμισσα (παρὰ τὸ ᾽Οστροβον).

Αἰανή (Καλλιάνη)

ἐν τῇ ᾽Ελιμιά.

Φυλάκαι (τὰ Σέρβια).

᾽Ολοσσῶν (᾽Ελασσῶν).

Πύθιον (Σέλος).

Ἄζωρος (Παλαιόκαστρον Βουβάλας).

Δολίχη (Δούκλιστα), ἐξ ἐπιγραφῆς δηλοῦται, ὅτι οἱ Δολιχηνοὶ καὶ οἱ ᾽Αζωρισταὶ ὁμοροῦσι τοῖς ᾽Ελμιώταις.

Χυρεταί (τὸ Δομένικον).

Νικόπολις (Πρέβεζα).

Χαράδρα (Σαλαόρα).

Ἐλαία ἐξ οὗ ὄνόματος καὶ ἡ χώρα ᾽Ελαιᾶτις, (Κλαρέντζα).

Τέκμων (Καστροίτσα).

Πασσαρῶν (Παλαιόκαστρον).

᾽Αργυρίνοι (᾽Αργυρόκαστρον).

Φανότη (Τεπελένι).

᾽Αντιγόνεια (Λιόπηση).

Ἐρίβοια (Πρεμετή).

Παραλείποντες τῶν ἐπισημοτάτων ὀρέων τὰ ὀνόματα, ἅτινα καὶ διὰ τῶν ζοφερῶν τῆς δουλείας χρόνων δὲν ἠμαυρώθησαν, ὡς ὁ Ὀλυμπος, ἡ Ροδόπη κ.λ.π. σημειούμεθα ὀλίγα τινὰ ἐξηγησίας δεόμενα.

Ὀρβηλος (Ὀλβηλος—ὄλβος) τὸ Περίν-Δάγ.

Κερκίνη (τὸ Μπέλες).

Δύσωρον Μαγαδάρ; Κιληνδῆρ; ΝΔ. τῆς **Πρασιάδος** λίμνης, ἥτις κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡροδότου εἶναι ἡ λ. τῆς (Δοῖρά-νης) Δοβήρου.

Βέρμιον, οὗ ἐν ταῖς ὑπωρείαις κεῖται ἡ Βέρροια (Στράβ.).

Βαρνοῦς (τὸ Περιστερί) Δ. τῆς Λυγκηστίδος· παρὰ Βαρνοῦντα, λέγει ὁ Σράβων, διήρχετο ἡ Ἐγνατία ὁδὸς διὰ Ἡρακλείας καὶ Λυγκηστῶν· μνημονεύεται δὲ καὶ **Βαρνίχιον** ὄρος (ἐν δὲ τῷ ἀρχαίῳ Λεξικῷ σημειοῦται «βάρνες ἄρνες»).

Πιέρια ὄρη πρὸς Β. τοῦ Ὀλύμπου, ὧν ἡ ὑψηλοτάτη κορυφή λέγεται **Πιερὸς** (Φλάμπουρον).

Τιτάριον (Σιάγκα) ὄρος συμφυρὲς τῷ Ὀλύμπῳ ἐξ οὗ καὶ ὁ ποταμὸς **Τιταρήσιος**, (ὁ τῆς Ἐλασσόνας) εἰς τὸν Πηνεῖον συμβάλλον.

Καμβούνια τὰ ὀρίζοντα τὴν Περραιβίαν καὶ τὴν Ἐλιμίαν.

Βόιον τὸ ὀρίζον τὴν Ὀρεστίδα καὶ τὸ τῆς Ἀνασελίτζης διαμέρισμα ἀπὸ τῆς Ἰλλυρίδος (Κολωνίας) καὶ τῆς Παραναίας.

Τύμφη (Παλαιοβοῦνι) ὀρίζον τὴν Ἠπειρον καὶ τὴν Μακεδονίαν.

Δάκμος ἢ **Δάκμων** ὁ Ζυγὸς τοῦ Μετσόβου, ὅθεν πηγάζουσιν οἱ μέγιστοι ποταμοὶ Ἀῶς πρὸς Δ. Ἄραχθος καὶ Ἀχελῷος πρὸς Ν. Πηνεῖος πρὸς Α. καὶ Ἀλιάκμων ΒΑ.

Κεραῦνια καὶ **Ἀκροκεραῦνια** τὰ τῆς Χιμάρας.

Τόμαρος (Ὀλύτζικας).

Ἀθαμανικά ὄρη (Τσοῦμερκα).

Κασσωπαῖον ὄρος (τὸ Σούλι).

Ὀνόματα ποταμῶν.

Καὶ τῶν μεγάλων δὲ ποταμῶν τῆς ἐλευθερωθείσης χώρας τὰ ὀνόματα ὁ ζόφος τῆς δουλείας ἐπεσκίασεν μὲν ὀλίγον, ἀλλὰ δὲν

ἐξηφάνισε· διὸ καὶ ἐν τῇ δημοσιογραφίᾳ καὶ ἐν τῷ στόματι τοῦ λαοῦ ἐπανῆλθον ὡς γνωστότατα τὰ ὀνόματα, **Νέστος**, **Στρυμών**, **Ἐχέδωρος**, **Ἀξιός**, **Δουδίας**, **Ἀλιάνμων**.

Ἐξακριβωθέντες δὲ καὶ ἄλλοι ποταμοὶ προστίθενται οἱ ἑξῆς :
Ρηχίος ῥέων ἐκ τῆς Βόλβης λ. εἰς τὸν Στρυμονικὸν κόλπον.
Σῦς (Ζυλιάννα) Δ. τῆς Λεπτοκαρυᾶς.

Ἐνιπεύς (Μαυρόλογγος) Δ. τοῦ Δίου.

Αἴσων (Μαυρονέρι) Δ. τῆς Αἰκατερίνης.

Δεῦκος (Πέλικας) ΝΔ. τῆς Πύδνης.

Ἀῶος (Βογιούσα).

ᾠρωπὸς (Λοῦρος).

Ἀχέρων (Μαυροπόταμος) εἰς ὃν χύνεται ὁ **Κωκυντὸς** (Βουβός).

Ὀγγήσιμος ὁ λιμὴν τῶν Ἀγίων Σαράντα, καὶ **Ποσειδίου** ἀκρωτήριον τὸ τῆς Χαονίας, τὸ ἐν τῷ στενῷ τῆς Κερκύρας μετὰ τὸ Ὀγγήσιμου καὶ Βουθρωτοῦ (Βουτρίντο), καὶ

Πρασιάς λίμνη ἢ τῆς Δοϊράνης (Δοβήρου).

Τοιαύτη τις ἐγένετο ἢ τῆς Ἐπιτροπείας ἐργασία γενικῶς εἰπεῖν· διότι ὡς πρὸς τὰ ὀνόματα τριῶν ἢ τεσσάρων τῆς Μακεδονίας περιοχῶν διατυπῶ ἀτομικὴν μου γνώμην, μὴ ἐπελθούσης ὁμοφωνίας πάντων τῶν μελῶν· τὸ θέμα ἦτο τοιοῦτον, ὥστε νὰ παρέχῃ ἀμφισβητήσεις· ἀτομικὴν μου προσέτι γνώμην ἐκφράζω καὶ ὡς πρὸς τὰς ὀνομασίας περιοχῶν τινῶν τῆς Ἡπείρου, ἧς τὸ τῶν Φιλιππῶν διαμέρισμα ὀνομαστέον Κεστρίνη ἢ Θυαμία.

Ὄνόματα σιδηροδρομικῶν σταθμῶν.

Ἀπὸ Παππαπούλη μέχρι Γιδᾶ μῆκ. 96 χιλ.

Ἐπειδὴ δὲ ἐπέκειτο ἡ ψήφισις τῆς συμβάσεως τῶν τῆς Πιερίας σιδηροδρόμων, ἡ Ἐπιτροπεία ἠσχολήθη καὶ εἰς τὴν εὔρεσιν τῶν διὰ τοὺς σιδηροδρομικοὺς τούτους σταθμοὺς Ἑλληνικῶν ὀνοσῶν, αἵτινες εἶναι αἱ ἑξῆς :

α'	σταθμὸς (Παππαπούλη)	Φίλα
β'	» (Πούρλια)	Ἡράκλεια
γ'	» (Παντελεήμων)	Πλαταμῶν
δ'	»	Λεπτοκαρυὰ Δελβηθρον

ε΄	»	Διτόχωρον
Ϛ΄	»	(Καρούτσα—Μαλαθριά) Διον
ξ΄	»	Αϊκατερίνα Πιερία
η΄	»	Κορινθός
θ΄	»	(Κίτρον) Πύδνα
ι΄	»	(Ἐλευθεροχώρι) Μεθώνη
ια΄	»	Κολινδρός
ιβ΄	»	(Μύλοβον-Τσινάφορον) Ἄλωρος
ιγ΄	»	Κορυφή
ιδ΄	»	(Πλατὺ) Λουδίας

Ἄδικων αἰτιάσεων ἀναίρεσις

Ἄλλ' εὐθύς ὡς ἐδημοσιεύθησαν τὰ ὀνόματα ταῦτα τῶν σιδηροδρομικῶν σταθμῶν, ἐξηνέχθησαν κατὰ τῆς Ἐπιτροπείας διάφοροι μομφαὶ καὶ ἄδικοι καὶ ἀβασανίστως· καὶ πρῶτον κατηγορήθη, ὅτι δῆθεν ἠντλησεν ἀδάπανον σοφίαν ἐκ τῆς διατριβῆς τοῦ Λόλιγγ· καίτοι τὸ ἄρθρον ἐκεῖνο τοῦ Λ. καὶ ἰσχνότατον εἶναι, δισέλιδον περίπου ὄν, καὶ οὐδεμίαν μαρτυρίαν ἀρχαίαν ἔχει· ἢ δὲ Ἐπιτροπεία ἐξεζήτησε πλείστας ὄσας τοπωνυμίας καὶ ἐξηκριβώσεν αὐτάς ἐκ τῶν ἀρχαίων πηγῶν· δεύτερον κατεκρίθη, ὅτι προέκρινε τὸ Δῖον ἀντὶ τοῦ Μαλαθρία, ὅπερ ἑλληνικὸν εἶναι, τὸ δὲ Δῖον οὐχὶ τόσον ἐπίσημον, ὥστε νὰ ἐξαφανίσῃ ἐκεῖνο· ἀλλ' ἐκ τῆς ἱστορίας γινώσκει πᾶς τις, ὅτι τὸ Δῖον, ἢ πόλις τοῦ Διὸς καὶ τῶν Μουσῶν, ἦτο ἡ ἱερὰ χώρα, ἢ Ὀλυμπία τῆς Μακεδονίας, καὶ τὸ κλέος αὐτῆς τοσοῦτον, ὥστε νὰ ἀντικαταστήσῃ τις αὐτὸ ἀντὶ τοῦ διαλεκτικοῦ ὀνόματος Μαλαθρία· πρὸς δὲ ἐκακίσθη ἡ Ἐπιτροπεία ὅτι δὲν ἐσεβάσθη τὸ Μαυρόλογγος «ἑλληνοπρεπέστατον ὄνομα»· ἀλλ' ὁ λαὸς σήμερον λέγει δάσος καὶ φιλοδοσικὰς ἐταιρείας πανταχοῦ συνιστᾷ, ἀπεσκοράκισε δὲ τὸ λόγγος. Κατεκρίθη ἡ ἐπιτροπεία προσέτι, διότι προέκρινεν ἀντὶ τοῦ Μαυρόλογγος τὸ Ἐνιπεὺς ἀμάρτυρον δῆθεν ὄν καὶ σύγχυσιν δυνάμενον νὰ παρέχῃ ἐκ τῆς ὁμωνυμίας πρὸς τὸν Θεσσαλικὸν Ἐνιπέα καὶ τὸν τῆς Ἠλείας· ἀλλὰ μὴ καὶ ὁ Πηνειός, ὁ Κηφισός, ὁ Ἀσωπὸς περὶ ἐνὸς μόνου ποταμοῦ λέγονται; ἀπείρου δὲ ἴδιον καὶ τὸ διατείνεσθαι, ὅτι ὁ Ἐνιπεὺς τῆς Πιερίας

δὲν μαρτυρεῖται ἐκ τῆς ἀρχαιότητος· διότι οὗτος μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Πολυβίου, ἢ δὲ γράφῃ τοῦ κειμένου τοῦ συγγραφέως ὑπ' οὐδενὸς ἐκδότου ἡμεροβητήθη.

Ὡσαύτως ἐμέμφθησαν τῆς Ἐπιτροπείας, ὅτι προέτεινε τὸ Μεθώνη ἀντὶ τοῦ Ἐλευθεροχώρι· ἀλλ' ἢ Ἐπιτροπεία ἐσκέφθη, ὅτι Ἐλευθεροχώρι ἐν ἐλευθέρᾳ πολιτείᾳ ἦν εἶναι τι παράχρηστον· προτιμήσασα δὲ τὸ ἱστορικώτατον ὄνομα Μεθώνη δὲν ἐφοβήθη μὴ ἐκ τῆς ἐν Μεσσηνίᾳ ταντωνύμου πόλεως ἐπέλθῃ σύγχυσις· διότι τοιαῦται ὁμωνυμίαι πόλεων, ὥσπερ καὶ ποταμῶν καὶ ὄρεων καὶ νῦν ὑπάρχουσι πολλαί, πρβλ. Τρίγκαλα (Θεσσαλικὰ καὶ ἐν Κορινθίᾳ), καὶ παρὰ τοῖς Ἕλλησι δὲν ἔλειπον· πρβλ. Ὀρχομενὸς (Βοιωτικὸς καὶ Ἀρκαδικός), Θῆβαι (Βοιωτικαὶ καὶ Φθιώτιδες) καὶ ἄλλα πολλά. Στέφανος δὲ ὁ Βυζάντιος μνημονεύει εἴκοσι ὀκτὼ πόλεων φερουσῶν τὸ ὄνομα Ἀλεξάνδρεια, ἐπωνύμων τοῦ μεγάλου ἐκπολιτιστοῦ βασιλέως· πλεῖστοι ὡσαύτως πόλεις ἔχουσι τὸ ὄνομα Ἡράκλεια, Νίκαια, Ἀπολλωνία καὶ ἄλλα.

Πρὸς τούτοις κατηγορήθη τῆς Ἐπιτροπείας, ὅτι ὠνόμασε καὶ πόλιν Πιερίαν, ἐνῶ τὸ Πιερία εἶναι μόνον χώρας ὄνομα· καὶ ὅμως Στέφανος ὁ Βυζάντιος καὶ ὁ Σουΐδας ἐν τῷ λεξικῷ αὐτοῦ διαρρήδην διδάσκουσι «Πιερία πόλις ὁμώνυμος τῇ χώρᾳ καὶ ὁ πολίτης Πιερώτης, Πιεριεύς».

Ἐπὶ πᾶσι διετυπώθη καὶ ἀφορισμὸς τις, ὅτι δηλαδὴ «τὰ βαρβαρόφωνα ὀνόματα ἀπέκτησαν δικαίωμα ἱστορικῆς ὑπάρξεως, ἢ δὲ τῶν αἰῶνων παράδοσις κατέστησεν αὐτὰ ἱερὰ εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ, οὐδὲ πρέπει νὰ περιφρονηθῇ τὸ τοπικὸν γλωσσικὸν αἴσθημα τοῦ λαοῦ». Τὴν Ἐπιτροπέαν βεβαίως δὲν διελάνθανεν, πόσον εὐκόλον καὶ ἄκοπον ἦτο μὴδὲν ὄνομα νὰ μεταβάλλῃ τῶν ἐκ τῆς δουλείας καὶ ἐκ τῶν βαρβάρων κατακτητῶν ἐπικρατησάντων, μὴδὲ νὰ ταλαιπωρῆται ἐκζητοῦσα ποῖα ἑλληνικὰ τοπωνυμίαι πρὸ τῶν ξενικῶν καὶ τῶν βαρβαρικῶν ἐπεκράτουν, ἀλλ' ἐγίνωσκεν ἐπίσης, ὅτι διατηρουμένων τῶν βαρβαρωνυμιῶν, αἵτινες διὰ τῆς μακροαίονος δουλείας κατέκλυσαν τὴν χώραν, οἱ ἔχθροὶ τοῦ ἔθνους δύνανται νὰ εἰπῶσι πρὸς πάντα τοιοῦτον Ἕλληνα, ὅτι ἢ χώρα σου οὐδεμίαν σχέσιν πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἔχει, καὶ νὰ ἐπαναλάβωσι τὸ τοῦ ἀρχαίου ποιητοῦ

βεβαρβάρωσαι χρόνιος ὢν ἐν βαρβάροις.

Ὁ δὲ λαὸς, ὑπὲρ οὗ κόπτονται τινες, ὀργᾶ πρὸς πᾶν ἑλληνικόν· ὁ λαὸς δὲν λέγει πλέον Νεόκαστρον ἢ Ναβαρίνον, ἀλλὰ Πύλον· καὶ τῶν νέων δὲ χωρῶν, ἄς ὁ λαὸς διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ ἠλευθέρωσεν, ἐξελληνίζει τὰ ὀνόματα· οὕτω δὲ καὶ αἱ ἑφημερίδες γράφουσι καὶ ὁ λαὸς ἐφρυμνεῖ Ἀλιάκμων (οὐκέτι Βιστρίτσα), Ἀξιὸς (οὐκέτι Βαρδάρη), Στρυμῶν (οὐκέτι Καρᾶ-Σοῦ), Αἶνειον ἀκρωτήριον (οὐκέτι Καρᾶ-Μπουρνοῦ), Ἔδεσσα (οὐχὶ Βοδενά)· καὶ ἀντὶ τοῦ Γιανιτσᾶ δὲ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἐγκανχῶμενος θέλει προτιμήσει τὴν περικλεᾶ πατρίδα τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὴν Πέλλαν· Ὁ λαὸς ἔμφυτον ἔχων τὸ αἶσθημα τοῦ καλοῦ, ἀκούων τὰ Ἑλληνικὰ ὀνόματα ἀσμένως ἀποδέχεται καὶ ἐξοικειοῦται πρὸς αὐτά, τὰς δὲ βαρβαρωνυμίας ἀποστρέφεται· διότι μετὰ τῆς βαρβαροφωνίας ἀναποσπαστῶς συνδέεται τὸ βαρβαρόφρον καὶ τὸ βαρβαρόθυμον· τὸ δὲ Ἑλληνικὸν ἔθνος εὐτυχῶς εὐθύς ἐξ ἀρχῆς διεκρίθη τοῦ βαρβαρικοῦ καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν καὶ κατὰ τὴν φωνήν· διὸ καὶ ἐγκανχῶμενος ὁ λαὸς ἐπαναλαμβάνει·

Ἑλλην ὑπάρχω καὶ ἑλληνίζειν βούλομαι.

ΟΙ ΡΗΜΟΙ — ΟΙ ΒΕΛΓΑΙ

(Ξένων τοπωνυμιῶν Ἑξελληνισμός)

Ἡ ἀφορμή, ἣν ἔδωκεν ὁ πολυίστωρ καὶ πολυγραφώτατος τῶν «Ἀθηνῶν» συνεργάτης κ. Βελλιανίτης πρὸς ἑξελληνισμὸν τοῦ ὀνόματος τῆς Γαλλικῆς πόλεως Ρέμς, τῆς ἐκ τοῦ ἀγριωτάτου πολέμου ἀναξίως πολλὰ παθούσης, ἔσχε τὸ ποθοῦμενον ἀποτέλεσμα· διότι μετασχόντες τοῦ ζητήματος πολλοὶ λόγιοι συνετέλεσαν, ἵνα ἐξευρεθῇ τὸ τῆς εἰρημένης πόλεως ὄνομα· ὡς ὀρθῶς ὑπέδειξε καὶ ὁ ἔλλογιμώτατος ἀνὴρ κ. Δραγάτης, ἡ πόλις Ἑλληνιστὶ λέγεται καὶ γράφεται οἱ Ρῆμοι — τῶν Ρήμων· τοῦτον τὸν τύπον ἔλαβε τὸ ξένον ὄνομα ἐν τῷ χοάνῳ τοῦ Ἑλληνικοῦ λόγου χωνευθέν· οὕτω γράφεται καὶ τονίζεται ἡ λέξις ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Στράβωνος, ὃς πρῶτος τῶν Ἑλλήνων χρῆσιν τῆς λέξεως ἐποιήσατο· ὁ τύπος οὗτος ἄνευ ἀμφισβητήσεώς τινος φέρεται καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ τε Πτολεμαίου καὶ Δίωνος τοῦ Κασσίου· μόνον ἐν τῷ Λεξικῷ ἢ τοῖς Ἑθνικοῖς Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου γράφεται πλημμελῶς «Ρῆνοι, ἔθνος παροικοῦν τῷ Ρήνῳ ποταμῷ καὶ ἀπ' αὐτοῦ καλούμενοι!» ἄλλ' ἐν τῷ τοῦ Ἑρρίκου Στεφάνου Θησαυρῷ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐσημειώθη, ὅτι ἢ τε γραφὴ καὶ τὸ δίδαγμα τοῦ ἔθνογράφου πλημμελῶς ἔχουσιν. Ἐκ τῆς περὶ τῶν Ρήμων δὲ συζητήσεως ὁρμώμενος καὶ ὁ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ μετ' ἐνθέου ζήλου τὰς Ἑλληνίδας Μούσας λατρεύων κ. Ἀλέξ. Κάσδαγλις ἐδίδαξεν ἐπικαίρως, ὅτι τὸ τοῦ Βελγίου ἔθνικὸν ὄνομα ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων οὐχὶ δευτεροκλίτως ἐσχηματίζετο, ὡς νῦν ἐν τῇ δημοσιογραφίᾳ ὑπὸ τῶν πολλῶν τυποῦται, ἀλλὰ πρωτοκλίτως ὁ Βέλγης-οἱ-Βέλγαι-τῶν Βελγῶν.

*
* *

Περὶ δὲ τῶν Ρήμων τοῦ λόγου ὄντος, προσθετέον, ὅτι τὸ ὄνομα τὸ πρῶτον ἐδήλου τὸ ἔθνος, οὗ πρωτεύουσα ἦτο ἡ Δουρικορτόρα, ὡς διαρρήδην ἱστορεῖ ὁ Στράβων γράφων· «ἀξιολογώτατον δ' ἐστὶν ἔθνος τῶν ταύτη Ρῆμοι καὶ ἡ μητρόπολις αὐτῶν Δουρικορτόρα μάλιστα συννοικεῖται καὶ δέχεται τοὺς τῶν Ρωμαίων ἡγεμόνας»· ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ τὸ τοῦ ἔθνους ὄνομα ἐπεσκίασε τὸ τῆς πόλεως καὶ τέλος ἐξέβαλεν αὐτὸ ἐκνικήσαν· οὕτω δὲ τὸ ὄνομα οἱ Ρῆμοι ἀπὸ πολλοῦ δηλοῖ τὴν πόλιν. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ γεωγράφον καὶ τὸ ὄνομα οἱ Παρίσιοι τὸ περὶ τὸν Σηκουάναν ἔθνος ἐδήλου, ὕπερ πρωτεύουσαν τὴν Λουκοτοκίαν εἶχεν· ἀλλὰ καὶ τῆς πόλεως ταύτης τὸ ὄνομα ὑπὸ τοῦ ἐθνικοῦ ἐπισκιασθὲν ἐξέλιπε· τὴν δὲ μητρόπολιν ἀπὸ πολλοῦ δηλοῖ τὸ τέως ἐθνικὸν ὄνομα, οἱ Παρίσιοι.

Καὶ οὐ μόνον τῶν δύο τούτων Γαλατικῶν ἐθνῶν τὰ ὀνόματα ἐπισκιάσαντα τὰ τῶν μητροπόλεων ἐξέβαλον ταῦτα καὶ ἀντ' ἐκείνων αὐτὰ ἀντικατεστάθησαν, ἀλλὰ καὶ ἄλλαι τῆς Γαλατίας πόλεις τὸ ἑαυτῶν ὄνομα μεταλλάξασαι τὸ ἐθνικὸν μετέλαβον· οὕτω λ. χ. τὸ τῶν Ἀμβιανῶν ἔθνος εἶχε μητρόπολιν τὴν Σαμαροβρίουαν· ἀλλ' ἡ πόλις μετήλλαξε τὸ ὄνομα καὶ σήμερον ἔχει τὸ τοῦ ἔθνους, Ἀμιέν ὀνομαζομένη· ὡσαύτως τοῦ ἔθνους Οὐτεουρίγων ἡ πρὶν πρωτεύουσα Ἀνδάρικον νῦν **Βούρξ** καλεῖται.

Τῶν Καρνούτων	ἡ πρωτεύουσα Κήναβον	Σιάργε	μετωνομάσθη
Τῶν Ληξουσίων	»	Νοϊόμαγος	Διζιέϋ »
Τῶν Μεδιοματρικῶν	»	Διοσύδορον	Μέις »
Τῶν Ναμνητῶν	»	Κονδιούιγγον	Νάνι »
Τῶν Ρηδόνων	»	Κονδάτη	Ρένν »
Τῶν Τουρονίων	»	Καισαρόδουνον	Τοῦρ »

Χάριν τῶν φιλοτίμων δημοσιογράφων καὶ τῶν φιλομούσων λογίων, οἵτινες ἀμιλλῶνται, ἵνα τὸς ξένας τοπωνυμίας ἀποδίδωσι δι' Ἑλληνικῶν ὀνομάτων, ὡς ὁ τοῦ ἀρχαίου λόγου τύπος διέπλασεν αὐτά, παρατίθημι καὶ ἄλλας τινὰς τοπωνυμίας τῆς εὐγενοῦς τῶν Γάλλων χώρας, ἧτις νῦν δικαίως ἐπισπᾶται τὴν προσοχὴν

ἡμῶν. Καὶ τῶν μὲν ὄρεων, ὧν τὰ ὀνόματα ὑπὸ ἀρχαίων Ἑλλήνων γεωγράφων καὶ ἱστορικῶν παρεδόθησαν, ἀξιολογώτερά εἰσιν.

Ἡ Πυρρήνη ἢ τὰ Πυρρηναῖα (Πυρενὲ ὑπὸ τῶν Γάλλων καλούμενα).

Ἡ Κεμμένη, τὸ Κέμμενον ἢ τὰ Κέμμενα (Σεβένν, ἐξ οὗ πολλοὶ τῶν ἡμετέρων νῦν Κηβέννας μεταφράζουσιν).

Ὁ Ἴορας καὶ Ἰουράσιος (Στράβ.), Ἰορασσὸς δὲ κατὰ Πτολεμαῖον (Γιουρά).

Αἱ Ἄλπεις (Ἄλπ), Ἀρδουέναι (Ἀρδένν), ἥτις λέξις δάσος ἢ ὕλην οὐχὶ ὑψηλῶν δένδρων κατὰ Στράβωνα δηλοῖ· καὶ ὁ μὲν γεωγράφος τὴν ὕλην καλεῖ Ἀρδουέννας, ἀλλ' ἐκ τῆς ὕλης δῆλον ὅτι καὶ τὸ ὄρος οὕτως ὠνομάσθη.

Ὁ Ἀδούλας ὄρος, μέρος τῶν Ἄλπεων (ὁ νῦν ἅγιος Γοτθάρδος), ὅθεν ὁ Ῥῆνος πηγάζει ῥέων πρὸς Β. ὁ δὲ Ἀδούλας (Ἄδδας) ῥέων εἰς τοῦναντίον τῶν Ἄλπεων συμβάλλει τέλος εἰς τὸν Πάδον. Ἐκεῖ δὲ πού πηγάζουσιν ὁ τε Ῥοδανὸς καὶ ὁ Ἴννος, ὧν ὁ μὲν ῥεεῖ πρὸς Δ. ὁ δὲ πρὸς Α. καὶ συμβάλλει εἰς τὸν Δανούβιον· ἀλλὰ τὸ ὄνομα τοῦτο, ὁ Ἀδούλας, παραδόξως πως παρελείφθη ἐν τῷ σπουδαιοτάτῳ τοῦ Διβερνερέσσου Λεξικῷ.

Τὰ δὲ Βόσγια (Βόσγ), ἅπερ τοῦ Ἴορα συνέχειά εἰσιν, οὔτε ὑπὸ τοῦ Στράβωνος οὔτε ὑπὸ ἄλλου ἀρχαίου Ἑλλήνος μνημονεύονται· τὸ δὲ τοῦ Διβερνερέσσου λεξικὸν Οὐάγεσον μεταγράφει, τὸν Λατινικὸν τύπον Βογέζους δηλονότι ἐξελληνίσαν.

Τῶν δὲ σπουδαιοτέρων ποταμῶν ἀξιομνημόνευτοί εἰσιν· ὁ Ῥοδανὸς (Ρῶν) καὶ οἱ τούτου παραπόταμοι, Ἄραρ (Σαόν), καὶ ὁ τούτου παραπόταμος **Δοῦβις** (Δουβ-Δουβς) ἐκ τῶν Ἄλπεων καὶ αὐτὸς ῥέων· Δρουντίας (Δυράνς), καὶ ὁ Ἴσαρ (Ἰζέρ).

Ὁ Γαρούνας (Γαρόν), ὁ Λίγηρ (Λουάρ), ὁ Σηκουάνας (Σέν), καὶ ὁ Μώσας (Μέϋζ)· ἡ δὲ τῆς Γενεύης λίμνη (Λεμάν), δι' ἧς ῥεεῖ ὁ Ῥοδανός, ὑπὸ μὲν τοῦ Στράβωνος καλεῖται Λημένη, ὑπὸ δὲ τοῦ Πτολεμαίου Λέμανος ἢ Λεμάνη.

*
* *

Τέλος ἀξίαι μνείας ἔστωσάν μοι καὶ τῶν χωρῶν καὶ τῶν πόλεων αἱ ἐξῆς :

Ἄρουερνία ἢ Ἄρουέρνοι (᾽Ωβέρνι), τὸ Ἄρέλατον ἢ οἱ Ἄρελάται (Αἴρλ), ἡ Αὐενιῶν (᾽Αβινιόν), ἡ Αὐρηλία (᾽Ωρλεάν), τὸ Βο(υ)ρδίγαλα (Βορδώ), τὸ Λίμανον (Πουατιέ), τὸ Λούγδουνον (Λυών), οὗ ἡ χώρα Λουγδουνησία, ἡ Μασσαλία (Μαρσέγι), ἣς ὁ πολίτης Μασσαλιώτης, ἡ Νάρβων (Ναρβόνν), ἣς ὁ κάτοικος Ναρβωνίτης, ἡ Νέμαυσος (Νέμ), ἡ Νίκαια (Νίς), ἡ Οὐτέννα (Βιένν), ἡ ἐπὶ τῷ Ῥοδανῶ, ἡ Πικτωνία ἢ ἡ τῶν Πικτόνων χώρα (Πουατύ), ἡ Ρατόμαγος (Ρουέν), τὰ Σέξιτια ὕδατα (Αἴξ), ἡ Τόλων ἢ Τοῦλλον (Τούλ), ἡ Τολῶσα (Τουλούζ), καὶ τέλος ἡ Βηττήρα (Μπεζιέ). τῆς τῶν Βηττηρατῶν δὲ πόλεως τὸ ὄνομα διεσώθη καὶ ἐν Ἑλληνικῇ ἐπὶ νομίματος ἐπιγραφῇ, ὡς ἐν τῇ τοῦ Στράβωνος ἐκδόσει ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς διδάσκει.

Τὴν σπουδὴν δὲ ταύτην περὶ τὸν ἑξελληνισμὸν τῶν ξένων τοπωνυμιῶν καθ' ἡμᾶς ὀφείλουσι νὰ ἀσκῶσιν οἱ ἐπιστήμονες καὶ δὴ καὶ οἱ τῶν γεωγραφιῶν συγγραφεῖς τῆς τε ἱστορίας χάριν καὶ ἐθνικῆς τιμῆς ἕνεκα· διότι τὸ ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν πνεῦμα, ὅπερ πάσης μὲν ἐπιστήμης εὐφυῶς τὴν ὁδὸν ἔτεμε, πλείστας δὲ θαυμασίας ὡς προήγαγεν, ἀνήγειρε καὶ ἐν τῇ τῆς Γεωγραφίας ἐπισημῇ μνημεῖα μεγαλοπρεπῆ καὶ αἶδια.

ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΓΑΛΛΙΑ

ΕΝ ΤΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΙ

Ἐπειδὴ ἐν τῷ περὶ τοῦ ἑξελληνισμοῦ τῶν ξένων τοπωνυμιῶν ἡμῶν ἄρθρῳ ἐμνήσθημεν καὶ τοῦ Στράβωνος, ἐπίκαιρον εἶναι νῦν καὶ περὶ τῆς Γαλλίας εἰδήσεις τινὲς διαφέρουσαι νὰ δημοσιευθῶσιν, ὡς ὁ φιλόσοφος γεωγράφος παρέχει· καὶ πρῶτον μὲν ὑποτυποῖ τὸ σχῆμα καὶ τὸ μέγεθος τῆς Γαλατίας κατὰ τὰ φυσικὰ τῆς χώρας ὅρια· εἰσὶ δὲ ταῦτα ἐκ μὲν τῆς δύσεως τὰ Πυρρηναῖα ὄρη ἀπὸ τῆς καθ' ἡμᾶς θαλάσσης εἰς τὸν Ὠκεανὸν διήζοντα· πρὸς ἔω δὲ ὀρίζεται αὐτὴν ὁ Ῥήνος ποταμὸς παράλληλόν πως τῇ Πυρρήνῃ τὸ ρεῦμα ἔχων· ἀπ' ἄρκτων δὲ περιλαμβάνει τὴν χώραν ὁ ὠκεανὸς ἀπὸ τῶν βορείων ἄκρων τῆς Πυρρήνης μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ῥήνου· καὶ τέλος τὸ νότιον μέρος περιγράφεται τὸ μὲν ταῖς Ἄλπεσι τὸ ἀπὸ τοῦ Ῥήνου, τὸ δὲ τῇ καθ' ἡμᾶς θαλάσσει, καθ' ὃ μέρος ὁ Γαλατικὸς ἀναγέεται κόλπος, ἐνῶ Μασσαλία τε καὶ Νάρβων ἐπιφανέσταται πόλεις εἰσίν· ἀντίκειται δὲ τῷ κόλπῳ τούτῳ καθ' ἀποστροφὴν ἕτερος κόλπος, βλέπων πρὸς ἄρκτον καὶ τὴν Βρετανικὴν, ὅπου καὶ ὁ Βρετανικὸς πορθμὸς· ἐν τῇ περιγραφῇ δ' αὐτοῦ ὁ γεωγράφος καθορίζει τὸ μῆκος τῶν Πυρρηναίων (περὶ τὰ 3000 στάδια), τῆς παρωκεανίου πλευρᾶς· τὸ ἰσθμῶδες (2500) καὶ τῆς ἀπὸ Πυρρηναίων μέχρι τῶν Ἄλπεων (277 μιλίων) διὰ σταδισμῶν ἢ μιλιασμῶν· τοὺς ὑπολογισμοὺς δὲ τούτους τοῦ ἀρχαίου γεωγράφου ἐπικυροῖ καὶ ἡ νῦν ἐπιστήμη, ὡς ἐν τῇ Γαλλικῇ ἐκδόσει τοῦ Στράβωνος ὁ εἰδικὸς ἐπιστήμων βεβαιοῖ. Μεταξὺ δὲ τῶν Πυρρηναίων καὶ τῶν Ἄλπεων ἐκτείνεται ὀλίγη ὄρεινὴ ὄρθη γωνίαν πρὸς τὴν Πυρρήνῃ ἀποτελοῦσα, τὸ Κέμμενον ὄρος, ὅπερ τελευτᾷ εἰς τὰ μεσαίτατα τῆς χώρας πεδία παρὰ τὴν πόλιν Λούγδοννον περὶ δισχιλίουσ ἐκταθὲν σταδίουσ. Τῶν δὲ Ἄλπεων αἰτινές

εἰσιν ὄρη σφόδρα ὑψηλὰ ποιοῦντα περιφερῆ γραμμὴν, τὸ μὲν κερ-
τὸν στρέφεται πρὸς τὰ τῆς Γαλατίας πεδία καὶ τὸ Κέμμενον ὄρος,
τὸ δὲ κοῖλον πρὸς τὴν Ἰταλίαν.

Κατ' ἔθνη δὲ ἡ φύλα τὴν χώραν διήρουν οἱ ἀρχαῖοι εἰς μέρη
τρία, α' εἰς τοὺς Ἀκνιτανούς, οἱ μᾶλλον πρὸς τοὺς Ἰβηρας ἐμ-
φερεῖς ἦσαν καὶ κατ᾿ ἄκρον μεταξὺ Πυρήνης, Κεμμένης καὶ τοῦ πο-
ταμοῦ Γαρούνα· β' εἰς Κέλτας καὶ γ' εἰς Βέλγας, οἵπερ τῶν πα-
ρωκεανιτῶν εἰσιν, οἰκοῦντες μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Λίγηρος
καὶ τοῦ Ῥήνου· ἐπειδὴ δὲ ἡ χώρα ὑπὸ τῶν Ρωμαίων καὶ ἄλλως
διηρέθη, ὁ συγγραφεὺς διδάσκει, ὅτι ὁ γεωγράφος ὀφείλει νὰ
λέγῃ μόνον, ὅσα φυσικῶς διώρισται καὶ τῶν ἐθνικῶν γεγονότων,
ὅσα μνείας ἄξια· «ὅσα δὲ οἱ ἡγεμόνες πρὸς τοὺς καιροὺς πολι-
τευόμενοι διατάττουσι ποικίλως, ἀρκεῖ ἂν ἐν κεφαλαίῳ τις εἴπῃ,
τοῦ δὲ ἀκριβοῦς ἄλλοις παραχωρητέον».

Εἶτα δὲ ὁ γεωγράφος ἐξετάζων τὴν φύσιν τῆς τε χώρας καὶ τῶν
ποταμῶν ἐπάγεται· εὐδαιμονεστάτη τῶν τῆς Γαλατίας χωρῶν
ἔστιν ἡ Ναρβωνίτις, ἐκφέρουσα καρπούς, ὥσπερ καὶ ἡ Ἰταλία·
προϊόντι δ' ἐπ' ἄρκτον καὶ τὴν Κεμμένην ἡ μὲν ἐλαιόφυτος καὶ
ἡ συκοφόρος ἐκλείπει, τᾶλλα δὲ φύεται· ἀλλὰ καὶ ἡ ἄμπελος
προϊοῦσα οὐχὶ ραδίως τελεσφορεῖ· ἡ δὲ ἄλλη χώρα πᾶσα σίτον
φέρει πολὺν καὶ κέγχρον καὶ βάλανον καὶ βοσκήματα παντοῖα·
ἀργὸν δὲ ἐν τῇ χώρᾳ μένει, ὅπου ἔλη καὶ δρυμοὶ κωλύουσιν· πο-
λυανθρωπεῖ δὲ ἡ χώρα· διότι καὶ τοκάδες εἰσιν αἱ γυναῖκες καὶ
εἰς τὸ παιδοτροφεῖν ἀγαθαί· οἱ δὲ ἄνδρες μᾶλλον μαχηταὶ ἢ γεωρ-
γοί· ἀλλὰ νῦν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ἀναγκάζονται νὰ γεωργῶσι κατα-
θέμενοι τὰ ὄπλα.

Ἄπαντα δὲ ἡ χώρα ὑπὸ ποταμῶν εἶναι κατάρρητος, ὧν οἱ μὲν ἐκ
τῶν Ἄλπεων καταφέρονται, οἱ δὲ ἐκ τῆς Κεμμένης καὶ τῆς Πυρ-
ήνης· τούτων δὲ οἱ μὲν εἰς τὸν ὠκεανὸν ἐκβάλλουσιν, οἱ δὲ εἰς
τὴν Μεσόγειον θάλασσαν· δι' ὧν δὲ φέρονται χωρίων, πεδία εἰσι
τὰ πλεῖστα καὶ γεωλοφίαι διάρρους ἔχουσαι πλωτοῦς· οὕτω δὲ
εὐφυῶς ἔχουσι τὰ ρεῖθρα τῶν ποταμῶν πρὸς ἄλληλα, ὥστε ἐξ ἐκα-
τέρας θαλάσσης εἰς τὴν ἑτέραν μετακομίζονται τὰ φορτία, ἐπ' ὀλί-
γον πορευόμενα καὶ διὰ πεδίων εὐμαρῶς, τὸ δὲ πλεόν διὰ τῶν πο-
ταμῶν ἀναφέρονται καὶ καταφέρονται· οὕτω λ.γ. ἐκ τοῦ Ροδανοῦ

ἀναφέρονται μέχρι τοῦ Ἄραρος παραποτάμου, ὃς ἐκδεχόμενος πάλιν ἀναφέρει εἰς τὸν Δοῦβιν, πλωτὸν ὡσαύτως ὄντα· εἶτα δὲ πεζεύονται μέχρι τοῦ Σηκουάνα, (1000 περίπου στάδια)· διὰ τούτου δὲ πάλιν καταφέρονται εἰς τὸν ὠκεανὸν (2200 στ.) καὶ τοὺς Καλέτους· ἐκ δὲ τούτων εἰς τὴν Βρεττανικὴν ἐλάττων ἢ ἡμερήσιος ὁ δρόμος· ἄλλα δὲ πάλιν φορτία ἐκ τῶν παραποτάμων τοῦ Ροδανοῦ πεζεύόμενα ἐπ' ὀλίγον φέρονται εἶτα διὰ τοῦ Λίγηρος εἰς τὸν ὠκεανόν· ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς Νάρβωνος διὰ τοῦ Ἄτακος ποταμοῦ ἀναπλέονται φορτία, ἄπερ ἐπ' ὀλίγον πεζεύόμενα διὰ τοῦ Γαρούνα ἐπειτα κατακομίζονται (2000 στ.) εἰς τὸν ὠκεανόν· οὕτω δὲ ἢ τῶν ποταμῶν εὐφυνία προνοίας μᾶλλον ἢ τύχης ἔργον ἐπιμαρτυρεῖ, μετὰ λογισμοῦ τῶν τύπων διακειμένων, λέγει ὁ φιλόσοφος γεωγράφος· νῦν δὲ ἢ τῶν ἀνθρώπων εὐφυνία καὶ διὰ διωρύχων τοὺς μνημονευθέντας ποταμοὺς συνέδεσεν.

Ἔχει δὲ καὶ ἄλλας ἀρετὰς ἡ Γαλατία· οὕτω λ. χ. ἢ πρὸς τῇ Πυρήνῃ καὶ τῇ Κεμμένη γῆ πολὺχρυσός ἐστιν, ἀλλὰ ἡ παρωκεανῆτις τῶν Ἀκυϊτανῶν ἔχει χρυσίον σπουδαιότατον πάντων· διότι ἐν βόθροις ὄρυχθεῖσιν ἐπὶ μικρὸν εὐρίσκονται καὶ χειροπληθεῖς χρυσοῦ πλάκες, ἐνίοτε μικρὰς ἀποκαθάρσεως δεόμεναι· τὸ δὲ λοιπὸν ψῆγμα ἐστὶ καὶ βῶλοι καὶ αὐταὶ κατεργασίαν ὀλίγην ἀπαιτοῦσαι· τῶν δὲ μεταξύ Γαρούνα καὶ Λίγηρος λαῶν οἱ μὲν ἔχουσιν ἀργυρεῖα, οἱ δὲ σιδηρουργεῖα, καὶ ἄλλοι λινουργεῖα· ὑπὸ δὲ τῶν Σηκουανῶν, δι' ὧν ῥέει ὁ ὁμώνυμος ποταμός, κατασκευάζονται αἱ κάλλιστα ταριχεῖαι τῶν υἰῶν κρεάτων (διηλ. τὰ χοιρομήρια), αἵτινες καὶ εἰς τὴν Ρώμην κατακομίζοντο· οἱ Σηκουανοὶ δὲ οὗτοι ἐκτεινόμενοι μέχρι τοῦ Ἄραρος ποταμοῦ ἐχθρικῶς εἶχον πρὸς τοὺς γείτονας αὐτῶν Αἰδούους, ἐπειδὴ ἕκαστεροι ἀντεποιοῦντο τοῦ ποταμοῦ διὰ τὰ διαγωγικὰ τέλη· ἀλλὰ καὶ ὄρυκτους ἰχθῦς εἶχεν ἢ παρὰ τὴν Νάρβωνα καὶ τὸν Ρουσκιῶνα ποταμὸν χώρα· διότι ἐκεῖ που λίμνη ἐστὶ καὶ τόπος ὑφυδρὸς μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλάσσης ἀλυκίδων μεστός, ἔνθα δύο ἢ τρεῖς πόδας ὀρύξας τις καὶ κάμακα τριόδοντα καταβαλὼν εἰς ὕδωρ ἰλυῶδες δύναται συλλαβεῖν ἰχθῦν ἀξιόλογον τὸ μέγεθος· κεστρεῖς δὲ (διηλ. σφύραιναι) εἰσὶν οἱ ἰχθύες οὗτοι καὶ τρέφονται ὑπὸ τῆς ἰλύος, ὥσπερ αἱ ἐγγέλυες.

Μετὰ τῆς Γαλατίας στενώτατα συνδέει ἡμᾶς ἡ Μασσαλία, τὸ τῶν Φωκαέων κτίσμα· προήχθη δὲ ἡ Ἑλληνικὴ αὕτη μεγαλόπολις εἰς μεγίστην ἀκμὴν ἀριστοκρατικῶς διοικουμένη· οἱ ἄρχοντες αὐτῆς ἐκαλοῦντο τιμοῦχοι· ἀλλὰ τοῦ ἀξιώματος τούτου οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ τύχη μὴ ἔχων παῖδας μηδὲ ἐκ τριγωνίας πολίτης ὢν· ἑπτὰ δὲ ἀποικιῶν μητρόπολις ἐγένετο, ὡς ἔκτισεν ὡς ἐπιτειχίσματα κατὰ τῶν βαρβάρων· καὶ κατὰ μὲν τῶν παρὰ τὸν Ροδανὸν οἰκούντων βαρβάρων ἔκτισε τὴν Ἀγάθην, κατὰ δὲ τῶν παραλπίων τὸ Ταυροέντιον, τὴν Ὀλβίαν, τὴν Ἀντίπολιν καὶ τὴν Νίκαιαν· ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν Ἰβήρων ἤγειρεν ἀμυντήρια παρὰ τὴν Πυρήνην, τὴν πόλιν Ἐμπορίον· ὑπὸ τῶν Ἐμποριτῶν δὲ πάλιν κτίσμα ἐγένετο ἐκεῖ πλησίον ἡ Ρόδη· Ἐγγὺς δὲ τῆς Μασσαλίας εἰσὶ καὶ τὰ Σέξτια (Αἰῆ) ὕδατα θερμά, ὧν τινα μετεβλήθησαν εἰς ψυχρά, ὡς ἤκουσεν ὁ γεωγράφος· τοσοῦτον δὲ ὁ ἐκεῖ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἐφείλκυσε καὶ ἐμάγευσε τοὺς περιοικοῦντας βαρβάρους, ὥστε ἡ Μασσαλία κοινὸν αὐτοῖς παιδευτήριον κατέστη καὶ φιλέλληνας κατεσκεύαζε τοὺς Γαλάτας. Οὕτω δὲ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐμάνθανον, ὥστε καὶ τὰ συμβόλαια αὐτῶν νὰ γράφωσιν Ἑλληνιστί· ὕστερον δὲ καὶ τῶν ἐπιφανῶν Ρωμαίων οἱ φιλομαθεῖς ἀντὶ τῆς εἰς Ἀθήνας ἀποδημίας προετίμων τὴν Μασσαλίαν· διὰ τὴν τῶν Ρωμαίων δὲ ἐπικράτησιν οἱ Γαλάται τραπέντες εἰς τὸν εἰρηνικὸν βίον· οὐ μόνον κατ' ἄνδρα ἐσπούδαζον τὰ Ἑλληνικά, ἀλλὰ καὶ αἱ πόλεις ἐμισθοῦντο διδασκάλους, ὡσπερ καὶ ἰατρούς· ὁ δὲ Κοραῆς ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Στραβῶνος ἐσημείωσεν, ὅτι κατὰ ἀξιόπιστους ἱστορικοὺς μέχρι τοῦ 1557 καὶ στολῆ καὶ γλώσση Ἑλληνικῇ διεκρίνοντο τῶν Γαλατῶν οἱ Μασσαλιῶται.

Ἄλλὰ τὸ ἐκεῖ Ἑλληνικὸν πνεῦμα συνετέλεσεν οὐ μόνον εἰς τὴν ἑξημέρωσιν τῶν βαρβάρων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς γεωγραφικῆς ἐπιστήμης· ὁ Μασσαλιώτης Πυθέας, θαλασσοπόρος παρατόλμος, πρῶτος ἐξηρεύνησε τὰς βορειοδυτικὰς τῆς Εὐρώπης χώρας καὶ ἐσπούδασε περὶ τὰ φαινόμενα τοῦ ὠκεανοῦ καὶ τῶν ὑπερβορείων χωρῶν· πρῶτος οὗτος πλεύσας εἰς τὴν ὑπὲρ τὰς Βρετανικὰς νήσους θάλασσαν παρετήρησε τῆς δύναμιν τῆς τοῦ ὠκεανοῦ πλημμυρίδος, ἣτις ἐκεῖ ὑπερβαίνει τοὺς **ὄγδοήκοντα** πήχεις· ὁ Πυθέας προῦχώρησεν οὕτω πρὸς βορρᾶν, ὥστε ἀφίκετο εἰς τόπους

ἐνθα τὸ θέρος αἱ ἡμέραι γίνονται εἴκοσι καὶ δύο ὥρῶν, αἱ δὲ νύκτες μόνον δύο ὥρῶν, καθ' ἕως τὸ τοῦ ἡλίου φῶς φαίνεται παραναγιάζομενον ἀπὸ τῆς δύσεως εἰς τὴν ἀνατολήν· τὸ παράδειγμα τούτου ἠκολούθησαν καὶ ἕλληι Ἕλληνες καὶ δὴ καὶ ὁ Ποσειδώνιος, ὃς καὶ ἐν Ρώμῃ τῆς Στωϊκῆς φιλοσοφίας διδάσκαλος ἐγένετο· ἐκ τούτων δὲ πλείστα ὠφελήθη ὁ Στράβων, ὃς **κατ' ἐξοχὴν γεωγράφος**· ὥστε οὐδαμῶς ἀληθεύει ἡ δοξασία τινῶν νομιζόντων, ὅτι οἱ Ἕλληνες τῆν τῶν χωρῶν ἐκείνων γεωγραφίαν παρὰ τῶν Ρωμαίων, ὑποταξαμένων αὐτάς, ἔμαθον· τοῦναντίον δ' ἀληθεύει ὅτι οἱ Ρωμαῖοι πολλὰ παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἔλαβον, ὡς διαρρήδη αὐτὸς ὁ Στράβων ἐν τῷ περὶ τῆς Ἰβηρίας βιβλίῳ ἱστορεῖ· «ὅσα δὲ δὴ πόρρω τῶν Ἑλλήνων ἐστίν, ἐπιτείνει τὴν ἄγνοιαν· οἱ δὲ τῶν Ρωμαίων συγγραφεῖς μιμοῦνται μὲν τοὺς Ἕλληνας ἀλλ' οὐκ ἐπὶ πολὺ· καὶ γὰρ ἂ λέγουσι, παρὰ τῶν Ἑλλήνων μεταφέρουσιν, ἐξ ἑαυτῶν δὲ οὐ πολὺ προσφέρονται τὸ φιλείδημον· ἄστε ὁπόταν ἔλλειψις γένηται παρ' ἐκείνων, οὐκ ἐστὶ πολὺ τὸ ἀναπληρούμενον ὑπὸ τῶν ἐτέρων, ἀλλως τε καὶ τῶν ὀνομάτων, ὅσα ἐνδοξότατα, τῶν πλείστων ὄντων Ἑλληνικῶν». Οὕτω καὶ τὴν γεωγραφικὴν ἐπιστήμην τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα οὐ μόνον ἐθεμελίωσεν, ἀλλὰ καὶ σπουδαίως προήγαγε, **κατ' ἐξοχὴν φιλείδημον ὃν καὶ σπουδαστικόν**.

ΟΙ ΓΑΛΛΟΙ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ

ΟΙ ΠΑΛΑΙΟΙ ΓΑΛΑΤΑΙ

— Πῶς περιγράφονται ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων

— Ἦθη καὶ ἔθιμα

— Ὁμοιότητες αὐτῶν πρὸς τοὺς τῆς σήμερον

Περιγράψαντες ἐν τῷ προηγουμένῳ ἡμῶν ἄρθρῳ τὰ φυσικὰ τῆς Γαλατίας ὄρια, τὴν φύσιν τῆς χώρας καὶ τὴν πρὸς τοὺς Γαλάτας σχέσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ, ἴδωμεν νῦν τὸν βίον καὶ τὸ ἦθος τοῦ Γαλατικοῦ ἔθνους ὡς διετύπωσε ταῦτα τὸ ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν πνεῦμα· διότι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ὡς μετὰ θαυμαστῆς ἀκριβείας καὶ ἐπιστημονικῶς γεωγραφοῦσι τὴν Γαλατίαν, οὕτω καὶ μετ' ἀγαστῆς ἀγχινοίας ἠθογραφοῦσι τὸ τῶν Γαλατῶν ἔθνος.

Κατὰ τὰς εἰδήσεις λοιπὸν τῶν Ἑλλήνων γεωγράφων καὶ ιστορικῶν τὴν Κελτικὴν ἢ τὴν Γαλατίαν κατόκουν πολλὰ φύλα, ὧν τὰ μὲν μικρά, τὰ δὲ μεγάλα· ταῦτα δὲ ἦσαν μὲν ποικιλώνυμα, ἀλλὰ συγγενῆ πρὸς ἀλλήλα καὶ ἐν ἔθνος ἀποτελοῦντα. Τὸ δὲ σὺμπαν ἔθνος Γαλατικὸν καὶ Γαλλικὸν ἐκαλεῖτο, ἐκτείνόμενον ἀπὸ τῶν Πυρηναίων μέχρι τοῦ Ρήνου ποταμοῦ· εἰσι δὲ καὶ πρὸς τοὺς Γερμανοὺς οἱ Γαλάται συγγενεῖς, ἐμφερεῖς ὄντες τῇ τε φύσει καὶ τοῖς πολιτεύμασι· διὸ καὶ πολλὰ νόμιμα ἔχουσι κοινά. Μαχηταὶ δ' εἰσι πάντες οἱ Γαλάται, μαχιμώτεροι δὲ οἱ προσβορρότεροι καὶ παρωκεανῖται· τούτων δὲ πάλιν οἱ Βέλγαι λέγονται ἄριστοι εἰς πεντεκαίδεκα φύλα διηρημένοι, τὰ μεταξὺ Λίγηρος καὶ Ρήνου παροικοῦντα τὸν ὠκεανόν· οὗτοι δὲ καὶ μόνοι δύνανται νὰ ἀντέχῳσι πρὸς τὰς ἐφόδους τῶν Γερμανῶν ἀλκιμωτέρων ὄντων, ὧν πάλιν δεινότεροι οἱ Κίμβροι καὶ οἱ Τεύτονες, οἱ τὴν νῦν Δανιμαρκίαν κατόκουν.

Ἡ πολυανθρωπία, αἱ οἰκίαι, ἡ ἐσθής, τὸ φαγητόν, ἡ ξενία τῶν Γαλατῶν.

Πολυανθρωπεῖ δὲ τὸ Γαλατικὸν ἔθνος καὶ τῆς πολυανθρωπίας αὐτοῦ σημεῖον αἱ πολλαὶ μυριάδες τῶν ὄπλα φέρειν δυναμένων· αἴτιον δὲ τῆς παλυανθρωπίας ἡ τῶν γυναικῶν ἀρετὴ πρὸς τε τὸ τί-
κειν καὶ πρὸς τὸ τρέφειν τὰ τέκνα, οὗ τοῦναντίον νῦν δυστυχῶς
παρὰ τοῖς Γαλάταις συμβαίνει.

Τοὺς μὲν οἴκους αὐτῶν ἐκ σανίδων ἢ γερρων δηλαδὴ πλεκτῶν
ῥάβδων ἔχουσι μεγάλους θολοειδεῖς, ὄροφον πολὺν ἐπιβάλλοντες·
τὰς δὲ ἐσθῆτας καταπληκτικὰς· εἰσὶ δ' αὐταὶ ἀναξυρίδες, ἕς ἐκεῖ-
νοι **βράκας** ἐκάλουν καὶ χιτῶνες χειριδωτοὶ χρώμασι παντοδαποῖς
διηνησιμένοι μέχρι γλουτῶν μόνον καθήκοντες· ἐπιποροῦνται δὲ
καὶ χλαίνας εἰς πλαίσια πυκνὰ καὶ πολυανθη διηρημένας. Ἐκά-
λουν δὲ τὰς χλαίνας ταύτας **σάγους**· κατεσκευάζον δὲ τούτους ἐξ
ἐρέας, ἧς πολλὴ δαψίλεια παρ' αὐτοῖς ἦτο διὰ τὰς πολλὰς ποι-
μνας ἕς εἶχον· καὶ τὸν μὲν χειμῶνα δασεῖς ἐφόρουν τοὺς σάγους,
τὸ δὲ θέρος ψιλούς.

Χαμενουῦσι δὲ οἱ πολλοὶ καὶ μέχρι τοῦ νῦν, ἱστορεῖ ὁ γεωγρά-
φος, καὶ δειπνοῦσι καθεζόμενοι ἐπὶ στιβάδων ἢ καὶ ὑποστρωννύ-
οντες λύκων καὶ συῶν δέρματα.

Ἡ τροφὴ δ' αὐτῶν ἦτο ἡ πλείστη μετὰ γάλακτος καὶ κρεάτων
παντοίων μάλιστα δὲ τῶν ὑείων, προσφάτων καὶ ἀλιπάστων· διότι
πρὸς τοῖς ποιμνίσι καὶ ὑοφόρβια πολλὰ εἶχον, ὧν αἱ ὕες ἀγραυ-
λοῦσι διαφέρουσαι κατὰ τὸ ὕψος καὶ τάχος καὶ τὴν ἀλκίην· διὸ καὶ
ἐκινδύνευέ τις ἐξ αὐτῶν προσερχόμενος ἀήθης. Ἐκ τῶν ποιμνίων
δὲ καὶ τῶν ὑοφορβίων αὐτῶν οὐ μόνον ἐρίων, ἀλλὰ καὶ τεταριχευ-
μένων κρεάτων ἀφθονία ἐπέμπετο εἰς Ῥώμην καὶ πολλὰ τῆς Ἰτα-
λίας μέρη· αἱ ἐσχάροι τῶν Γαλατῶν ἦσαν γέμουσαι πυρός, ἐφ' ὧν
λέβητας εἶχον καὶ ὀβελούς πλήρεις κρεάτων ὀλομερῶν. Ἐκάλουν
δὲ καὶ τοὺς ξένους ἐπὶ τὰς εὐωχίας καὶ μετὰ τὸ δειπνον ἠρώτων
αὐτοὺς τίνες εἰσὶ καὶ τίνων χρεῖαν ἔχουσιν.

Ποτὸν δὲ κατασκευάζουσιν οἱ Γαλάται ἐκ τῆς κριθῆς, τὸν ζῦ-
θον, ἀλλὰ καὶ τὸν οἶνον ἠδέως καὶ ἀπλήστως πίνουσι, τὴν δὲ
φιλοινίαν αὐτῶν ἔρμαιον ἐθεώρουν οἱ τῆς Ἰταλίας ἔμποροι, τὸ

δῶρον τοῦ Διονύσου ἔκεισε διὰ τὴν φιλαργυρίαν εἰσάγοντες· ἄκρατον δὲ τὸν οἶνον πίνοντες λάβρως ἐμφοροῦνται, μεθυσθέντες δὲ εἰς ὕπνον καὶ μανιώδεις διαθέσεις τρέπονται· ἐνίστε δὲ παρὰ τὸ δεῖπνον καὶ ἐκ τῶν τυχόντων λογομαχοῦντες εἰς τὸ μονομαχεῖν ἀλλήλους προκαλοῦνται.

Εὐμήκεις δὲ εἰσὶ τὰ σώματα οἱ Γαλάται καὶ ἄλκιμοι· παραπλησίως δὲ πρὸς τοὺς ἄνδρας ἔχουσι καὶ αἱ γυναῖκες οὐ μόνον κατὰ τὸ μέγεθος, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀλκὴν· κοιτοτροφοῦσι δὲ οἱ ἄνδρες καὶ τὸ χρῶμα τῆς κόμης ξανθὸν ὃν φύσει ἐπιτηδεύουσι καὶ διὰ τῆς τέχνης νὰ αὐξήσωσι «συνεχῶς τὰς τρίχας σμῶντες τιτάνου ἀποπλύμασι». Ἄλλὰ τὸ τοῦ Διοδώρου τιτανῶδες τοῦτο ἀπόπλυμα ἢ σμῆγμα εἶνε ὁ σάπων, ὄνομα καὶ ἐπινόημα τῶν Γαλατῶν ὧν τὰς δὲ κόμας ἀπὸ τοῦ μετώπου ἐπὶ τὴν κορυφὴν καὶ τοὺς τένοντας ἀνασπῶντες Σατύρων πρόσοψιν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀντίληψιν παρεῖχον· τὸ δὲ γένειον τινὲς μὲν ξυροῦσι, τινὲς δὲ μετρίως ὑποτρέφουσιν· οἱ δὲ εὐγενεῖς τὰς μὲν παρειὰς ἀποξυροῦσι, τὴν δὲ ὑπὲρ μακροτάτην τρέφουσιν.

Αἱ δὲ πολιτεῖαι αὐτῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀριστοκρατικαὶ ἦσαν, ἓνα δ' ἡγεμόνα κατ' ἐνιαυτὸν ἐξέλεγον, ὡσαύτως δὲ καὶ εἰς τὸν πόλεμον εἰς ὑπὸ τοῦ πλήθους στρατηγὸς ἀπεδεικνύετο· νυνὶ δέ, λέγει ὁ Στράβων, τοῖς τῶν Ρωμαίων προστάγμασι προσέχουσι τὸ πλεόν· ἴδιον δὲ καὶ τὸ ἐν τοῖς συνεδρίοις συμβαῖνον· ἐάν τις δηλαδὴ θορυβήσῃ καὶ διακόψῃ τὸν λέγοντα, προσερχόμενος ὁ ὑπηρέτης κελεύει σιγὴν μετ' ἀπειλῆς, μὴ παυομένου δ' ἐκείνου, τὸ δευτέρον καὶ τὸ τρίτον ποιεῖ τὸ αὐτό, τελευταῖον δ' ἀφαιρεῖ τοῦ σάγου τοσοῦτον, ὥστε ἄχρηστον νὰ ποιήσῃ τὸ ὑπόλοιπον. Κατὰ δὲ τινα παράδοσιν καὶ μετὰ μουσικῆς τὰς συνελύσεις ἢ τὰς ἐκκλησίας ἐποιοῦντο ὡς Σκύμνου τοῦ Χίου τόδε τὸ δίστιχον μαρτυρεῖ·

σὺν μουσικῇ δ' ἄγουσι τὰς ἐκκλησίας
ζηλοῦντες αὐτὴν ἡμερώσεως χάριν.

Ὁ δὲ ὄπλισμός αὐτῶν σύμμετρος ἦτο πρὸς τὰ τῶν σωμάτων μεγέθη· μάχαιρα μακρὰ παρὰ τὸ δεξιὸν πλευρὸν παρατεταμένη καὶ θυροὺς ἀνδρομήκης ἰδιοτρόπως πεποικιλμένος· κρᾶνη χαλκᾶ

περιτίθενται καὶ δόρατα μακρὰ προβάλλονται μετὰ λογχῶν, ὡς ἐκείνοι λαγγίαις καλοῦσιν· αἱ δὲ λόγχαι ἦσαν μακρὰ καὶ πλατεῖαι, αἱ μὲν εὐθείαι, αἱ δ' οὕτω κατασκευασμέναι, ὥστε μὴ μόνον κατὰ τὴν πληγὴν νὰ τέμνωσι καὶ θραύωσι τὴν σάρκα, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἀνάσπασιν τοῦ δόρατος νὰ σπαράττωσι τὸ τραῦμα· οἶόν περ κακὸν καὶ νῦν ἐμποιοῦσιν αἱ σφαῖραι ντοῦμ—ντοῦμ καλοῦμεναι· χρῶνται δ' ἔνιοι καὶ τόξοις καὶ σφενδόλαις· ἔχουσι δὲ καὶ τι λεπτὸν ἀκόντιον, τὸν γρόσφον, τηλεβολώτερον καὶ βέλους, οὗ μάλιστα καὶ πρὸς τὰς τῶν ὀρνέων θήρας χρῆσιν ἐποιοῦντο.

Τὸ φιλοπόλεμον

Ἀρειμάνιον δὲ σύμπαν τὸ Γαλατικὸν ἔθνος ὑπάρχει καὶ θυμοειδὲς καὶ πρὸς μάχην ταχὺ παρ' οὐδὲν τὴν τοῦ βίου τελευτὴν τιθέμενον· κατὰ δὲ τὰς παρατάξεις προάγοντες ἐκ τῆς τάξεως αὐτῶν προκαλοῦνται τῶν ἀντιτεταγμένων τοὺς ἀρίστους εἰς μονομαχίαν προανασειόντες τὰ ὄπλα καὶ καταπλήττοντες τοὺς ἐναντίους· ὅταν δέ τις πρὸς μάχην ἀντεπεξέλθῃ, τὰς μὲν ἑαυτῶν καὶ τῶν πατέρων ἀρετὰς ὑμνοῦσι, τὸν δὲ ἀντιπαττόμενον ἐξονειδίζουσι, τὸ θάρρος τοῦ ἐναντίου διὰ τῶν λόγων προαναπαύζοντες· ὀχοῦμενοι δ' ἐφ' ἄρματος ἢ ἵππου ἀπαντήσαντες τοῖς ἐχθροῖς ἀκοντίζουσιν, εἶτα δὲ καταπηδήσαντες τὴν ἀπὸ τοῦ ξίφους συνάπτουσι μάχην· μαχηταὶ μὲν εἰσι πάντες φύσει, δεινότεροι δὲ ἱππῶται ἢ πεζοί· διὸ καὶ ἡ ἀρίστη τῶν Ῥωμαίων ἱππεία παρὰ τούτων λαμβάνεται· καὶ ἐν μὲν ταῖς μάχαις καταπληρτικοὶ τὴν ὄψιν εἰσι καὶ ταῖς φωναῖς βαρυηχεῖς, ἐν δὲ ταῖς ὀμιλίαις βραχυλόγοι καὶ αἰνιγματῖαι καὶ ὑπερβολικοὶ ἐπ' αὐξήσει μὲν ἑαυτῶν, μειώσει δὲ τῶν ἄλλων· καὶ ὅλως εἰπεῖν κατὰ τὸν ἱστορικόν· «ἀπειληταὶ καὶ ἀνατακτικοὶ καὶ τραγωδικοὶ ὑπάρχουσι, ταῖς δὲ διανοαῖς ὄξει καὶ πρὸς μάθησιν οὐκ ἀφνεῖς».

Ἄλλὰ θυμοειδὲς ὃν τὸ τῶν Γαλατῶν ἔθνος εἶχε καὶ τὸ ἀπλοῖκόν πολὺ ἢ τὸ εὐηθὲς οὐχὶ δὲ καὶ τὸ κακόηθες· διὰ δὲ τοῦτο ἐρεθισθέντες ἀθρόοι συνέρχονται πρὸς τοὺς ἀγῶνας καὶ φανερῶς· διὸ καὶ ἡ δύναμις αὐτῶν τὸ μὲν ἐκ τῶν σωματίων ἦν μεγάλων ὄντων, τὸ δὲ ἐκ τοῦ πλήθους· συνέρχονται δὲ καὶ συναγωνίζονται

πάντες διὰ τὸ **ἀπλοῦν** καὶ **αὐθέκαστον** καὶ συναγανακτοῦσι τοῖς ἀδικουμένοις τῶν πλησίον· διὰ τοῦτο δὲ καὶ αἱ μεταναστάσεις αὐτῶν ῥαδίως συμβαίνουσι φερομένων ἀγγελιδὸν καὶ πανστρατιᾶ· διὸ καὶ πανοικί ἐκ τοῦ τόπου αὐτῶν ἀπαίρουσιν, ὅταν ὑπ' ἄλλων ἐκβάλλωνται κρειττόνων. Μία δὲ τῶν Γαλατῶν φυλὴ καὶ ληστικὴ ὑπῆρξεν· αὕτη δὲ τυχοδιωκτικὸν ἔργον ἀσκοῦσα πολλὰς τῆς Εὐρώπης χώρας ἐπέδραμε, τὴν Ῥώμην ἐκυρίευσεν, τὸ ἐν Δελφοῖς ἱερὸν ἐσύλησεν καὶ μέχρι τῆς Ἀσίας προήλασεν, ὅπου καὶ ἐπαρχίαν Γαλατίαν γνωρίζομεν, ἧς πρὸς τοὺς κατοίκους καὶ ὁ Ἀπόστολος τὴν ἐπιστολὴν ἔγραψεν· ἐκ τῆς ληστικῆς δὲ ταύτης φυλῆς οἱ Ἕλληνες καὶ πάντας τοὺς Γαλάτας **Γαιζήτας** ἤτοι γῆν ζητοῦντας ἐκάλεσαν, ὡς ἐκ τοῦ Ἑτυμολόγου μανθάνομεν.

Ἄλλὰ τὸ εὐηθὲς καὶ τὸ **γενναῖον** τῶν Γαλατῶν εἶχε καὶ κουφόνοιαν γενναίαν, ἐξ ἧς ἄνευ περισκέψεως προπετεῖς εἰς τοὺς κινδύνους ἐχώρουν· διὸ καὶ εὐμεταχείριστοι καθίσταντο τοῖς θέλουσι νὰ καταστρατηγῶσιν αὐτούς· διότι παροξύναν τις αὐτούς, ὅποτε βούλεται καὶ ὅπου καὶ ἀφ' ἧς ἔτυχεν προφάσεως, ἔσχεν αὐτοὺς προθύμους πρὸς τὸν κίνδυνον καὶ εὐκαταγωνίστους πλὴν τῆς ἀλκῆς τῶν σωμάτων καὶ τῆς τόλμης οὐδὲν ἔχοντας τὸ συναγωνιζόμενον· διὸ καὶ οἱ Ρωμαῖοι τούτους ταχύτερον καὶ εὐκολώτερον ἐχειρώσαντο ἢ τοὺς Ἰβήρας· διότι οἱ μὲν ἀθρόοι καὶ κατὰ πλῆθος ἐμπύπτοντες εἰς τὸν κίνδυνον ἀθρόοι καὶ κατεβάλοντο, οἱ δὲ Ἰβήρες ἐταμίευον καὶ κατεκεραμάτιζον τοὺς ἀγῶνας ἄλλοτε ἄλλοι καὶ κατ' ἄλλα μέρη ληστικῶς πολεμοῦντες.

Ἔτι δ' οἱ Γαλάται πρὸς τῇ ἀπλότῃ καὶ τῷ θυμοειδεῖ εἶχον καὶ τὸ ἀλαζονικὸν πολὺ καὶ τὸ φιλόκοσμον, τὰ τῆς κουφονοίας προϊόντα· **χρυσοφοροῦσι** δὲ οὐ μόνον αἱ γυναῖκες, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄνδρες, περὶ μὲν τοὺς καρπούς καὶ τοὺς βραχίονας ἔχοντες ψέλλια, πρὸς τοῖς τραχήλοις δ' στρεπτούς, κρικούς ὀλοχρύσους παχεῖς· οἱ δὲ ἐν ἀξιώματι καὶ ἐσθῆτας χρυσοπάστους ἐφόρουν· ὑπὸ δὲ τῆς τοιαύτης κουφότητος ἀφόρητοι μὲν νικῶντες γίνονται, ἐκπλαγεῖς δὲ ἡττηθέντες· προσετίθετο δὲ τῇ ἀνοίᾳ καὶ τὸ βάρβαρον καὶ τὸ ἔκφυλον ἢ ἀλλόκοτον, ὃ τοῖς προσβόρροις ἔθνεσι παρακολουθεῖ πλεῖστον· ἀπερχόμενοι ἐκ τῆς μάχης τὰς κεφαλὰς τῶν πολεμίων ἐξήρτων ἐκ τῶν αὐχένων τῶν ἵππων καὶ κο-

μίσαντες οἴκαδε προσεπασσάλευον ἐν τοῖς προπυλαίοις· τὸ θέαμα δὲ τοῦτο αὐτὸς ὁ Ποσειδώνιος πολλαχού ἰδὼν τὸ μὲν πρῶτον διὰ τὸ ἄηθες ἐταράσσετο, μετὰ δὲ ταῦτα διὰ τὴν συνήθειαν ἀταράχως ἔφερε· τὰς δὲ τῶν ἐνδόξων πολεμίων κεφαλὰς κεδροῦντες ὡς λέγει ὁ γεωγράφος, ἦτοι κεδρελαίῳ ταριχεύοντες τοῖς ξένοις ἐπεδείκνυον, τὴν δὲ ἀπολύτρωσιν αὐτῶν καὶ ἀντι ἰσοστάθμου χρυσοῦ ἀπέρριπτον, βάρβαρον μεγαλοψυχίαν ἐπιδεικνύμενοι· διότι εὐγενὲς μὲν τὸ μὴ πωλεῖν τὰ παράσημα τῆς ἀρετῆς, «τὸ δὲ πρὸς τὸ δμόφυλον πολεμεῖν τετελευτηκὸς θηριῶδες» ὁ Ἕλλην ἱστορικὸς ἐπιφωνεῖ· ἐτέλουν δὲ καὶ ἀνθρωποθυσίας καὶ τὰ θύματα ὠλοκαύτου· ἔθυον δ' ἀνθρώπους καὶ ἐπὶ μαντεία· τὸ μὲν θῦμα ἔπληττον μαχαίρα κατὰ τὸν ὑπὲρ τὸ διάφραγμα τόπον, πίπτοντος δὲ τοῦ ἀνθρώπου, ἐκ τοῦ σφραδασμοῦ τῶν μελῶν καὶ τῆς ὀύσεως ταῦ αἵματος τὸ μέλλον ἔμαντεύοντο.

Τὰ τρία γένη

Παρ' ἅπασι δὲ τοῖς Γαλάταις τρία γένη διαφερόντως τιμῶνται, οἱ βάρδοι, οἱ οὐάταις καὶ οἱ δρυῖδαι· καὶ βάρδοι μὲν εἰσιν ὑμνηταὶ καὶ ποιηταί, οὐάταις δὲ ἱεροποιοὶ καὶ φυσιολόγοι, οἱ δὲ δρυῖδαι πρὸς τῇ φυσιολογίᾳ καὶ τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν ἀσκοῦσιν, ἀφθάρτους τὰς ψυχὰς καὶ τὸν κόσμον διδάσκοντες· δικαιότατοι δ' ἐνομίζοντο καὶ διὰ τοῦτο ἐπιστεῦοντο τὰς τε ἰδιωτικὰς κρίσεις καὶ τὰς κοινὰς· τὰς δὲ φονικὰς δίκας τούτοις μάλιστα ἐπετρέπετο δικάζειν· τοσοῦτον δὲ κῦρος εἶχον, ὥστε καὶ τοῦ πολέμου διαιτηταὶ ἐγίνοντο καὶ τοὺς λαοὺς μέλλοντας εἰς μάχην νὰ παραταχθῶσιν ἔπαυον· πολλάκις δὲ καὶ ἐν ταῖς παρατάξεσι πλησιαζόντων ἀλλήλοις τῶν στρατοπέδων, ἐν ᾧ τὰ ξίφη ἀνατεταμένα ἦσαν καὶ αἱ λόγχοι προβεβλημέναι, οἱ δρυῖδαι προσελθόντες ἔπαυον, ὥσπερ θηρία δι' ἐπαδῶν καταγοητεύοντες· «οὕτω δὲ καὶ παρὰ τοῖς ἀγριωτάτοις τῶν βαρβάρων ὁ θυμὸς ὑπέικει τῇ σοφίᾳ καὶ ὁ Ἄρης αἰδεῖται τὰς Μούσας.» Ἄλλὰ τὸ τοῦ φιλοσόφου θέσφατον τοῦτο ὁ νῦν ἀφιλόσοφος πολιτισμὸς νὰ διαψεύσει θέλει.

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ Η ΚΡΙΜΑΙΑ

Κατ' αὐτὰς ἐπανελημμένως ἀνήγγειλεν ὁ τηλεγράφος, ὅτι ὑπὸ τοῦ Τουρκικοῦ στόλου ἐβομβαρδίσθησαν πλὴν ἄλλων Ρωσικῶν πόλεων καὶ ἡ **Σεβαστούπολις, Εὐπατορλί** καὶ **Θεοδοσία**. Ἐπειδὴ δὲ αἱ πόλεις αὗται τῆς Κριμαίας ἔχουσι καὶ τὰ ὀνόματα Ἑλληνικά καὶ τὴν καταγωγὴν Ἑλληνικὴν, ἴσως πολλοὶ ποθοῦσι νὰ μάθωσι, τίς ἢ πρὸς τὴν Κριμαίαν σχέσις τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Τὸν φιλόλογον λοιπὸν τοῦτον πόθον ἱκανοποιοῦντες παρέχομεν, ὅσας καὶ περὶ τῆς χώρας ταύτης ἐκ τῆς ἀρχαιότητος εἰδήσεις ἔχομεν.

Κατὰ τὰς εἰδήσεις ταύτας ἡ νῦν Κριμαία, ὀνομαστὴ καταστῆσα ἐκ τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου (1854—1856) τὸ παλαιὸν ἐλέγετο **Ταυρίς** ἢ **Ταυρικὴ** χερσόνησος ἕνεκα τῶν κατοίκων αὐτῆς, οἵτινες Ταῦροι ἐλέγοντο. Ἐπειδὴ δὲ Σκύθαι ἦσαν οὗτοι, ἡ χερσόνησος ὀνομάζετο καὶ **Σκυθικὴ**, οἱ δὲ νεμόμενοι ταύτην βάρβαροι Ταυροσκύθαι ἢ Σκυθόταυροι. Σήμερον δὲ ἡ χερσόνησος αὕτη ὑπὸ τῶν Ρώσων καλεῖται **Κριμαία** ἢ **Κριμαϊκὴ** ἐκ τῆς ἐν αὐτῇ πόλεως **Κριμ**, ἣτις εἶνε τὸ ἀρχαῖον πόλισμα **Κιμμέριον**. Ἡ χερσόνησος δὲ αὕτη, ἣς ἡ μὲν ἐπιφάνεια εἶνε 198 τετραγωνικῶν μυριομέτρων, οἱ δὲ κάτοικοι 450 χιλιάδες Ρῶσοι, Τάταροι, Ἑλλήνες καὶ Ἀρμένιοι, εἰς τοὺς πολλοὺς εἶνε γνωστὴ μόνον ἐκ τῆς τραγωδίας τοῦ Εὐριπίδου, ἣτις **Ἰφιγένεια ἢ ἐν Ταύροις** ἐπιγράφεται, ἀλλ' ἔδει νὰ γνωσθῇ πολλῶ μᾶλλον ἐκ τῶν πολλῶν καὶ ἀκμαιοτάτων αὐτῆς Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν.

*
* *

Ἡ Κριμαία πρὸς Β. συνδέεται μετὰ τῆς Σκυθικῆς ἢ Ρωσικῆς ἡπείρου δι' ἰσθμοῦ, ὃς κατὰ τὸν Στράβωνα εἶχε πλάτος 40 σταδίου ἀντιστοιχοῦντας πρὸς 7 χιλιόμετρα, ὅσον δηλαδὴ ἡ νῦν γε-

ωγραφική ἐπιστήμη καθορίζει τὸ τοῦ λαμοῦ τούτου εὖρος· ὁ αὐ-
γὴν οὗτος χωρίζει τὸν Καρκινίτην κόλπον ὄντα πρὸς Δ. καὶ τὴν
σαπρὰν καλουμένην λίμνην, ἣτις τὸ δυτικὸν μέρος τῆς Μαιώτι-
δος ἀποτελοῦσα ὡς λίαν ἐλώδης μόλις καὶ εἰς τὰ μικρὰ σκάφη
πλόϊμος ἐγίνετο καὶ τότε. Ἐπὶ τοῦ Ἴσθμοῦ δὲ τούτου τὸ πάλαι
μὲν ἔκειτο ἡ πόλις **Τάφρη** ἢ **Τάφραι**, νῦν δὲ ἡ **Περεκόπη** ἦτοι
Πύλη τοῦ Ἴσθμοῦ κατὰ τὴν Ρωσσικὴν γλῶσσαν. **Τάφραι** δὲ ὁ
Ἴσθμὸς ἐκλήθη ὡς ταφρευόμενος ἦτοι διὰ τάφρου ἀποκλειόμενος
ὑπὸ τῶν Βοσπορανῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν πρὸς Β. Σκυθῶν· μά-
λιστα δὲ καὶ διὰ τείχους ἐφράσσετο, ὡς ἔπραξεν Αὐτανδρος ὁ τῶν
Βοσπορανῶν Ἑλλήνων ἡγεμὼν ἀποτειχίσας τὸν Ἴσθμὸν καὶ πύρ-
γους καθ' ἕκαστον στάδιον ἐπιστήσας. Πρὸς νότον δὲ ἡ Ταυρὶς κα-
ταλήγει εἰς ἀκρωτήριον λίαν προεξέχον εἰς τὸ πέλαγος καταντικρὺ
τῆς Παφλαγονίας, ὅπερ **Κριοῦ μέτωπον** ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὠνο-
μάζετο.

Κατὰ τὸ νοτιοδυτικὸν δὲ τῆς Κριμαίας μέρος καὶ παρὰ τὸ τοῦ
Κριοῦ μέτωπον ἀκρωτήριον πρόκειται πρὸς Ν. ἄκρα μεγάλη πολ-
λοὺς καὶ μεγάλους λιμένας ἔχουσα. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ ἄκρα αὕτη
μικρὰν χερσόνησον ἀποτελεῖ μέρος τῆς μεγάλης οὖσαν, διὰ τοῦτο
καὶ ἡ ἐνταῦθα Ἑλληνικὴ πόλις, ἡ τῶν ἐν Πόντῳ Ἑρακλειωτῶν
ἀποικία, **Χερσόνησος** ἐπίσης ἐκλήθη· ἡ πόλις αὕτη διὰ τὸ εὐλί-
μενον καὶ τὴν ἐμπορίαν μεγάλως προήχθη καὶ ἐπὶ πολὺ ἤκμασεν,
εἰ καὶ συνεχῶς ὑπὸ τῶν παροικούντων βαρβάρων ἐπολεμεῖτο. Τὸ
παρὰ τὴν πόλιν ταύτην μικρὸν ἀκρωτήριον ἐλέγετο Παρθένιον,
ναὸν καὶ ἄγαλμα τῆς Παρθένου ἔχον· οὐ μακρὰν δὲ τῆς Χερσο-
νήσου πόλεως καὶ πρὸς Β. ἔκειτο καὶ ἕτερον Ἑλληνικὸν πόλισμα,
τὸ Εὐπατόριον, κόλπον ἔχον εὐμεγέθη· ὅπου δὲ ἔκειτο τὸ ἀρχαῖον
ἐκεῖνο πόλισμα, εὔρηται νῦν ἡ Ρωσσικὴ πόλις **Εὐπατορλα**. Νο-
τιώτερον δὲ τῆς τῶν Χερσονησιτῶν πόλεως ἦτο στενόστομος λιμὴν,
ὁ τῶν Συμβόλων καλούμενος, ἐνθα οἱ Ταῦροι τὰ ἑαυτῶν ληστή-
ρια εἶχον κατὰ τῶν ξένων τῶν ἐκεῖσε καταπλεόντων. Τούτους δὲ οἱ
βάρβαροι συλλαμβάνοντες οὐ μόνον ἐλήστευον, ἀλλὰ καὶ παλαιό-
τερον ἔθνον αὐτοὺς εἰς τὸν βωμὸν τῆς παρθένου Ἀρτέμιδος· γνω-
στότατον δὲ τυγχάνει τὸ τῶν ἐκεῖ βαρβάρων ἀρχαῖον ἔθνος τοῦ
ξενοθυτεῖν, ἐξ οὗ βεβαίως καὶ ὁ Εὐριπίδης τὴν ὑπόθεσιν τῆς

Ἰφιγενείας αὐτοῦ ἔλαβεν. Ἡ τῶν Χερσονησιτῶν δὲ πόλις, ἣτις ἔν τοις ὕστερον χρόνοις καὶ **Χερσῶν** ὠνομάσθη, διειρηθῆη μέχρι τοῦ 1363, ὅτε οἱ Τάταροι κύριοι ἔν τῷ μεταξύ τῆς Ταυρίδος γινόμενοι κατηδάρισαν αὐτήν. Πλησίον δὲ τῶν ἑρειπίων τῆς Ἑλληνικῆς ταύτης πόλεως ἢ τῆς Ρωσσίας αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνα ἡ μεγάλη, εὐθὺς ὡς ἐγένετο κυρία τῆς Ταυρίδος, συνιδούσα τὸ ἐπίκαιρον καὶ τὸ εὐλίμενον τῆς τοποθεσίας ἀνήγειρε τῷ 1786 τὴν Σεβαστούπολιν, ἣς ὁ λιμὴν παμμέγιστος ὦν (1500 μ. πλάτ. ἐπὶ 5608 μ. μῆκ.) στόλον ὀλόκληρον χωρεῖ. Ἄλλ' ἀτυχῶς ἐκ τῶν μεγαλοπρεπῶν καὶ πολυτίμων Ἑλληνικῶν ἑρειπίων σφῆζομένων μέχρι τότε, οὐδὲ ἴχνος οἱ Ρῶσσοι κατέλιπον ἐκεῖ, μετακομίσαντες πάντα πρὸς ὀχύρωσιν καὶ καλλωπισμὸν τῆς Σεβαστουπόλεως.

Ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ νοτίου τούτου ἀκρωτηρίου ἀνατολικὴ παραλία ἢ μέχρι τῆς Θεοδοσίας πᾶσα τραχεῖα τυγγάνει καὶ ὄρεινὴ καὶ ὑπὸ τοῦ βορρᾶ δεινῶς καταγιγίεται. Ἄλλὰ μετὰ τὴν τραχεῖαν ἐκείνην χώραν κεῖται ἡ **Θεοδοσία**, πόλις Ἑλληνικὴ ἀνθηροτάτη, τῶν Μιλησίων ἀποικία, πεδῖον εὐγεων ἔχουσα καὶ λιμένα μέγιστον μέχρι σήμερον τὸ ὄνομα διασώζουσα· καὶ ἡ ἐφεξῆς δὲ χώρα εἰς ἑκτασιν 350 σταδίων ἢ 60 χιλιομέτρων εἶνε πεδινὴ καὶ εὐγεως καὶ εἰς τὸ σιτοφορεῖν εὐτυχεστάτη, δυναμένη κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνος καὶ τριακονταπλάσιον τὸν σπόρον νὰ ἀποδίδῃ διὰ τοῦ τυχόντος ἀρότρου σχιζομένη· ἐνταῦθα δὲ πρὸς ἀνατολὰς σχηματίζεται καὶ ἄλλη μικρὰ χερσόνησος, ἕφ' ἣς ἔκειτο ἡ Ἑλληνικὴ πόλις, τὸ **Πανικᾶπαιον** (Κέρτσιον), τῶν Μιλησίων καὶ αὕτη ἀποικία· ἡ χερσόνησος δὲ αὕτη μετὰ τῆς ἐπὶ τῆς Ἀσίας ἐτέρας χερσονήσου ἀποτελεῖ τὸ στόμα τῆς Μαιώτιδος λίμνης· τὸ στενὸν τοῦτο, ὅπερ χωρίζει τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀσίαν εἶνε ὁ περιώνυμος Κιμμερικὸς Βόσπορος (Κέρτσιον) κατὰ τὸν τῆς Θράκης ὀνομασθεῖς· ἄλλ' οὗτος μὲν τυγγάνει βραχύτερος καὶ πλατύτερος ἔχων μῆκος 60 καὶ πλάτος τὸ στενότερον 20 σταδίων, ὁ δὲ Θρακικὸς ἔχει μῆκος 120 καὶ πλάτος 12 σταδίους κατὰ τὴν εἶδησιν τοῦ Πολυβίου, πρὸς ἣν σχεδὸν ἐλάχιστα διαφωνεῖ καὶ ἡ τῶν νῦν γεωγράφων ἀκριβὴς ἐξέτασις.

Ἐκ τοῦ Βοσπόρου δὲ τούτου καὶ οἱ παροικοῦντες ἐκατέρωθεν Ἑλληγες Βοσπορανοὶ ἐκαλοῦντο· ὁ Βόσπορος δὲ οὗτος νοτίως

μὲν ἔχει πλάτος 70 σταδίων, εἶτα δὲ στενοῦται εἰς 20 μόνον· καὶ ἐν μὲν τῷ πλατυτέρῳ αὐτοῦ μέρει ἔκειτο τὸ Παντικάπαιον, ἐν δὲ τῷ στενωτάτῳ τὸ Παρθένιον, ἑξήκοντα σταδίους ἐκείνου διέχον, πλὴν ἄλλων ἐν τῷ μεταξύ Ἑλληνικῶν πολισιμάτων. Καταντικρὺ δὲ τούτου ἐπὶ τῆς Ἀσιατικῆς χερσονήσου ἦσαν ἄλλαι πόλεις Ἑλληνίδες πολλαί, ὧν τὸ μὲν Ἀχίλλειον ἀντέκειτο πρὸς τὸ Παρθένιον, πρὸς δὲ τὸ Παντικάπαιον ἡ Φαναγόρεια (νῦν Ταμὰν) πόλις ἀξιόλογος· καὶ ἐκεῖνο μὲν ἦτο ἡ τῶν Εὐρωπαϊῶν Βοσπορανῶν μητρόπολις, ἡ δὲ Φαναγόρεια ἡ τῶν Ἀσιανῶν· ὥσπερ δὲ τὸ Παντικάπαιον ἀπετέλει τὸ ἐμπορικὸν κέντρον τῶν ἐκ τοῦ Πόντου ἀναπλεόντων, οὕτω καὶ ἡ Φαναγόρεια ἦτο τὸ ἐμπορικὸν κέντρον τῶν ἐκ τῆς Μαιώτιδος καὶ τῆς ὑπερκειμένης βαρβάρου κατακομιζομένων ἐμπορευμάτων. Καὶ ἡ μὲν Μαιῶτις παρείχεν ἀλιεύματα πλεῖστα καὶ ἄριστα εἰς ταριχεῖαν ἰχθύων, ὧν τὰ ταριχεύματα εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπεστέλλοντο· ἡ δὲ μεταξύ τῆς Θεοδοσίας καὶ τοῦ Παντικαπαίου χώρα ἀπετέλει τὰ πλουσιώτατα εἰς τοὺς Ἑλληνας σιτοπομπεία· ὁ γεωγράφος μάλιστα ἱστορεῖ, ὅτι ἐκ τῆς Θεοδοσίας ὁ Λεύκων, ὃς ἡγεμόνευσε τῶν Βοσπορανῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοῦ 393—353 π.Χ. ἐν τινι δυσετηρίᾳ ἔπεμψεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους σίτον μυριάδας μεδίμων διακοσίας καὶ δέκα· ὑπολογιζομένου δὲ τοῦ μεδίμου πρὸς 48 ὀκάδας σημερινάς, τὸ ἀποσταλὲν τοῦ σίτου ποσὸν ἐκ μόνης τῆς Θεοδοσίας ἀνέρχεται εἰς 100 περίπου ἑκατομύρια ὀκάδων.

Ἡ πόλις δὲ τὸ Παντικάπαιον ἔκειτο πρὸς λόφῳ πάντοθεν περιουικουμένῳ ἐν κύκλῳ εἴκοσι σταδίων καὶ εἶχε πρὸς ἀνατολὰς λιμένα καὶ νεώρια καὶ ἀκρόπολιν. Ἐκ τῆς μεγαλοπρεποῦς δὲ ἐκείνης Ἑλληνικῆς πόλεως σήμερον σώζονται σπουδαῖα ἑρείπια· πολλαὶ ἐπιγραφαὶ ἀνευρεθεῖσαι διαφωτίζουνσι τὸν βίον τῶν ἐκεῖ δρασάντων Ἑλλήνων· ἐξ αὐτῶν δὲ γινώσκομεν, ὅτι οἱ τῆς πόλεως ταύτης κάτοικοι ἐλέγοντο Παντικαπαῖοι καὶ Παντικαπατῖαι. Ἄλλ' ὁ ἐκεῖ Ἑλληνισμὸς ὁ κατορθώσας νὰ κατισχύσῃ τῶν πολυπληθῶν βαρβάρων καὶ τὸν πολιτισμὸν νὰ ἀναπτύξῃ καὶ εἰς αὐτοὺς μεταδώσῃ ἐκ τῶν συχνῶν ἀγώνων ἀπέκαμε· διὸ καὶ μετὰ μακροαῖωνα ἐλευθερίαν ἀφορήτως πιεζόμενοι ὑπὸ τῶν περιουικούντων Σκυθῶν οἱ τε Χερσονησίται καὶ οἱ ἄλλοι Βοσπορανοὶ ἐκουσίως ὑπετάγη-

σαν εἰς τὸν Μιθριδάτην πολεμοῦντα πρὸς ἐκείνους· εἰς τοῦτον δι' ἐτέλων ἐτησίως φέρον, σῆτον μὲν περὶ τὰ ἑννέα ἑκατομμύρια ὀκάδας, τάλαντα δὲ ἀργυρίου διακόσια, ἀντιστοιχοῦντα πρὸς ἑννέα ἑκατομμύρια δραχμῶν, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς νῦν ἀξίας τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου. Καταλυθέντος δὲ καὶ τοῦ Μιθριδάτου ὑπὸ τῶν Ρωμαϊκῶν λεγεῶνων, καὶ οἱ ἐκεῖ Ἕλληνες ὑπετάγησαν ἴδη εἰς τοὺς Ρωμαίους· διὸ καὶ ἡ περαιτέρω αὐτῶν ἱστορία δυσπαρακολούθητος ἀποβαίνει.

Ὡς δὲ ἐν τῇ ἀρχαιότητι, οὕτω καὶ νῦν ἐν τῇ Κριμαίᾳ καὶ παρὰ τὴν Μαιῶτιν κατοικοῦσιν Ἕλληνες πολλοί, ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν χιλιάδας σήμερον ὄντες· ἀλλ' οἶα διαφορὰ! Τότε μὲν τὸ τῶν Σκυθῶν ἔθνος καὶ ἀπολίτιστον ἦτο καὶ πολιτικῶς ἀσύτακτον· νῦν δὲ ἡ κρατοῦσα ἐθνότης καὶ ἀπειροπληθῆς τυγχάνει καὶ πολιτικῶς συντεταγμένη προσπαθεῖ, ἵνα τοὺς ξένους συγχωνεύσῃ καὶ πρὸς ἑαυτὴν ἀφομοιώσῃ· τὸ Ἑλληνικὸν ὅμως στοιχεῖον ἔχον συνείδησιν τῆς εὐγενοῦς αὐτοῦ καταγωγῆς ἐρρωμένως καὶ μετὰ πάθους ἀντέχεται τῆς προσφιλοῦς καὶ ἐνδόξου αὐτοῦ ἐθνότητος.

Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΕΝ ΡΩΣΣΙΑΙ

Ὡς ἐν τῇ Κριμαίᾳ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα πλεῖσται πόλεις Ἑλληνίδες ὑπῆρχον, ὧν ἕνεκα ἡ Ταυρικὴ χερσόνησος ὡς χώρα Ἑλληνικὴ ἐθεωρεῖτο, οὕτω καὶ καθ' ἅπασαν **τὴν νῦν μεσημβρινὴν Ρωσσίαν** πολλαὶ καὶ σπουδαῖαι πόλεις Ἑλληνικαὶ τὸ παλαιὸν ἔθαλλον· ὁ Πόντος, ὅστις πρότερον διὰ τὸ δυσχεῖμερον τῆς χώρας καὶ τὴν ἀγριότητα τῶν περιουκούντων βαρβάρων **ἄξενος** ἐκαλεῖτο, **Ἐύξενος** μετωνομάσθη ἀπὸ τοῦ ἔκτου π. Χ. αἰῶνος, ἐξ ὅτου διηλαθῆ αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις, αἱ τῶν Μιλησίων καὶ τῶν ἄλλων Ἰώνων ἀποικίαι, ὥσπερ αἰγλήεντες μαργαρίται, περιέστεψαν τὴν πλαισιοῦσαν τὸν Πόντον παραλίαν καὶ ἡ τῶν Ἑλλήνων δραστηριότης καὶ εὐφυΐα εἰς θάλασσαν Ἑλληνικὴν αὐτὸν μετέβαλον. Ἀλλὰ τὸ θέμα ἡμῶν ἐνταῦθα περιορίζεται εἰς μόνας τὰς ἐπὶ τῆς νῦν μεσημβρινῆς Ρωσσίας ἀρχαίας Ἑλληνίδας πόλεις καὶ τὸν ἐκεῖ δρᾶσαντα Ἑλληνισμόν.

Ὡς γνωστόν, τὸ μέγιστον πρὸς νότον τῆς νῦν Ρωσσίας μέρος Σκυθία ἐλέγετο τὸ παλαιόν, ἧς τὰ πρὸς Δ. καὶ τὰ πρὸς Α. ὄρια φαίνονται ἀπὸ τῶν παλαιωτάτων χρόνων οἷον ἐπὶ τῆς φύσεως καθορισθέντα· διότι, ὡς ἱστορεῖ ὁ Ἡρόδοτος, τὸ μὲν δυτικὸν ὄριον τῆς Σκυθικῆς ἀπετέλει ὁ Ἴστρος ἢ ὁ Δουνάβιος ποταμός, τὸ δὲ ἀνατολικὸν ὁ Τανάϊς (Δών). Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὰς πέραν τοῦ Τανάϊδος λειμωνώδεις πεδιάδας τὰς μέχρι τοῦ Βόλγα, ἦτοι τὴν νῦν τῶν Κοζάκων χώραν, κατοῦκουν οἱ Σαρμάται ἢ Σαυρομάται, οἵτινες κατὰ τὸν Ἰπποκράτη καὶ αὐτοὶ Σκύθαι ἦσαν, τὸ ἀνατολικὸν τῆς Σκυθικῆς ὄριον ἀπετέλει μᾶλλον ὁ Βόλγας (μέγας ποταμός) ὁ ὑπὸ τῶν ἐγγχωρίων νῦν **Ρὰ** καλούμενος, πρὸς ὃν συμφωνεῖ ὁ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου **Ὅαρος** ὀνομαζόμενος.

Οὕτω δὲ οἰκείως πρὸς τὴν Σκυθικὴν χώραν οἱ ἀρχαῖοι Ἑλ-

λῆνες εἶχον καὶ οὕτως ἀκριβῶς τὸ κατ' αὐτὴν ἐγεωγράφησαν, ὥστε τὰς περὶ αὐτῆς εἰδήσεις τοῦ Ἡροδότου, τοῦ Στράβωνος καὶ τῶν ἄλλων, μετὰ θαυμασμοῦ ἀναγινώσκουσιν οἱ νεώτεροι γεωγράφοι. Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, ἵνα τις διανύσῃ τὴν ἀπὸ τοῦ Ἰστροῦ μέχρι τοῦ Ταναΐδος παραλίαν, χρειάζεται εἰκοσαήμερον ὁδόν· ἐπειδὴ δὲ τὴν ἡμερησίαν πορείαν ὑπολογίζει πρὸς διακοσίους σταδίους (10 ὥρ. ἐπὶ 20 στάδ. καθ' ὥραν), ἡ παραλιακὴ αὕτη γραμμὴ τῆς Σκυθίας ἢ τῆς Ρωσσίας κατὰ τὸν ἱστορικὸν εὐρίσκεται ἔχουσα μῆκος τετρακισχιλίων σταδίων ἢ 460 ἀγγλικῶν μιλίων (ὑπὲρ τὰ 800 χμ.) Πόσον δὲ ἀκριβῆς τυγχάνει ὁ τῶν γεωγραφικῶν τούτων διαστημάτων τοῦ Ἡροδότου ὑπολογισμός, ἐλέγχει ἡ σημερινὴ γεωγραφικὴ ἐπιστήμη, ἥτις ἐν τῇ ἀκριβείᾳ αὐτῆς τὸ ἐπ' εὐθείας μῆκος τῆς παραλίας ταύτης εὐρίσκει μόνον κατὰ 40 Ἀγγλ. μίλια μείζον.

Τῆς Σκυθίας δὲ δύο τὰ ἀξιοθαύμαστα παρετήρησεν ὁ Ἡρόδοτος, τῶν πεδιάδων τὸ ἀχανές καὶ ποῶδες (στέππαι) καὶ τῶν ποταμῶν τὸ πλῆθος καὶ τὸ μέγεθος. Οἱ ἐπισημότεροι δὲ τῶν Σκυθικῶν ποταμῶν, οἵτινες καὶ προσπλωτοὶ πάντες ἀπὸ τῆς θαλάσσης γίνονται, εἰσὶν ὁ **Ἰστρος**, ὁ **Δνελίστερος** (Τύρας) ὁ **Βοῦργος** (Ἕπανις), ὁ **Δνελπερος** (Βορυσθένης) καὶ ὁ **Δῶν** (Τάναϊς). Παρὰ τὰς ὄχθας δὲ ἢ τὰς ἐκβολὰς τῶν εἰρημένων ποταμῶν, ὅπου ἡ τοποθεσία ἐπίκαιρος ὑπάρχει, ὅπου εὖορμος καὶ εὐλίμενος ἡ παραλία τυγχάνει, ἐκεῖ καὶ πόλις Ἑλληνικὴ ἀναφύεται καὶ ἀνθεῖ, ἐκεῖ Ἑλληνικὴ πολιτεία θάλλει καὶ διὰ τοῦ ἑαυτῆς πολιτισμοῦ ἐπιβάλλεται εἰς τοὺς παροικοῦντας Σκύθας. Ἀξιοσημεῖωτον δὲ καὶ τοῦτο· ὅσαι δηλαδὴ πόλεις παρὰ τοὺς ποταμοὺς τοὺς Σκυθικοὺς συνωκίσθησαν, ὁμωνύμως πρὸς αὐτοὺς ἐκλήθησαν· οὕτω κατὰ τοὺς μνημονευθέντας ποταμοὺς καὶ αἱ πόλεις ὠνομάσθησαν **Ἰστρος**, **Τύρας**, **Βορυσθένης**, **Τάναϊς**· ἐκ τοῦ ποταμοῦ δέ, ὃς παρὰ τὴν Ταυρίδα τὴν ἐκβολὴν αὐτοῦ εἶχε, **Παντικάπης** καλούμενος, ὠνομάσθη καὶ τὸ **Παντικάπαιον**· ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ἐν τῷ μυχῷ τοῦ Εὐξείνου Ἑλληνικὴ πόλις ὁμωνύμως πρὸς τὸν Φᾶσιν ποταμὸν ἐκλήθη **Φᾶσις** (ἢ νῦν **Ποτὶ** παρὰ τὸ Βατούμ).

Καὶ πρῶτον μὲν ἡ πόλις **Ἰστρος** (Ἰστρία Ἰστροπόλις), ἀποικία τῶν Μιλησίων οὔσα, ἔκειτο ὅπου σχεδὸν ἡ νῦν **Κωσιάντζα**,

δηλαδή 60 Ἀγγλικά μίλια κάτωθεν τοῦ νοτιωτάτου στομίου τοῦ Δουνάβεως· τὸ ὄνομα τῆς ἀρχαίας ἐκείνης πόλεως ἀναμφιβόλως παραμένει ἐν τῷ νῦν χωρίῳ **Βιστέρι**, ἐπὶ τῆς ἀπὸ Κωσταντζης εἰς Βαβαδάγ ὁδοῦ ἢ μᾶλλον ὕπου τὸ νῦν **Καραγλάκ**· ὁ τῆς Ἰστροίας κάτοικος ἐλέγετο Ἰστριανός· Ἑλληνίδα δὲ Ἰστριανὴν εἰς γάμον ἔλαβεν ὁ τῶν Σκυθῶν βασιλεὺς Ἀριαπειθης παρὰ τὴν μισοξενίαν καὶ τὸν μισελληνισμόν, ὃν οἱ Σκύθαι εἶχον· ὁ δὲ ἐξ αὐτῆς γεννηθεὶς Σκύλης, τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα διδασθεὶς, βασιλεὺς γενόμενος ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῶν Σκυθῶν, διότι εἰς τὴν Ἑλληνικὴν διαίταν ἠρέσκετο καὶ μετὰ τῶν Ἑλλήνων πολλὴν ἐπιμειξίαν εἶχεν· ἡ ἀξία τῆς ἀρχαίας ἐκείνης Ἑλληνίδος πόλεως ἰκανῶς δύναται νὰ νοηθῆ ἕκ τῆς σπουδαιότητος, ἣν ἡ νῦν Ρουμανικὴ Κωσταντζα κέκτηται.

Ἐν δὲ τῇ νῦν Βεσσαβαρία, ἣν ὀρίζει ὁ Ἰστρος καὶ ὁ Δνειστέρρος (ὁ ἀρχαῖος (**Τύρας**), ἔκειτο ἄλλη ὁμώνυμος πρὸς τὸν ποταμὸν τοῦτον πόλις καὶ αὕτη τῶν Μιλησίων ἐπίσης οὔσα κτίσμα καὶ θάλλουσα διὰ τὰς ἀρετὰς τοῦ ποταμοῦ τούτου· διότι καὶ νομᾶς εἰς τὰ ποιμνία πλείστας παρέχει καὶ ἰχθυῶν δαψίλειαν πρὸς ἐμπορίαν παράγει, καὶ τὸν ἀνάπλουν ἀσφαλῆ εἰς τὰς ὀγκάδας εἶχε τότε, ἐν ᾧ σήμερον κατὰ τὴν γεωγραφίαν τὸ κατὰ τὰς ἐκβολὰς αὐτοῦ ἔλος (λιμάνιον) ἀβαίῃς ἐκ τῶν ἐγγώσεων γενόμενον δύσκολον καθιστᾷ τὸν πλοῦν· ἡ πόλις ἐλέγετο οὐ μόνον **Τύρας**, ἀλλὰ καὶ ἡ **Τύρα**, ὡς ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν ἐγνώσθη, οἱ δὲ πολῖται αὐτῆς ἐκαλοῦντο Τυρῖται καὶ Τυρᾶται· ἀξιόλογος δὲ πόλις τῆς Βεσσαβαρίας παρὰ τὴν ἀρχαίαν ἐκείνην Ἑλληνίδα νῦν εἶνε τὸ **Ἀκκερμαν**, ἐν ἧ καὶ σήμερον Ἕλληνες οὐχὶ ὀλίγοι βιοῦσιν. Ἐν δὲ τῇ μεταξὺ τοῦ Ἰστροῦ καὶ τοῦ Δνειστέρου παραλίᾳ ὑπάρχει μεγάλη πεδιάς ἀνυδροῦ πάσα, ἣτις Γετῶν ἐρημία κατὰ τὸν Στράβωνα ἐκαλεῖτο, λίαν ἱστορικὴ καταστάσα· διότι ἐνταῦθα ἐκινδύνευσε νὰ ἐξολοθρευθῆ ἕκ τῆς δέψης ὁ τοῦ Δαρείου στρατός, ὅτε ὁ Πέρσης ἐκεῖνος βασιλεὺς διαβὰς τὸν Ἰστρον ἐπὶ τοῦ Σκύθας ἦλθεν· ἐν αὐτῇ δὲ καὶ Λυσίμαχος ὁ τῆς Θράκης βασιλεὺς ἐπὶ τοὺς Γέτας στρατεύσας ἐξωγήθη· τέλος ἐνταῦθα καὶ Πέτρος ὁ μέγας τῆς Ρωσσίας ἐκινδύνευσε πανωλεθρίαν νὰ ὑποστῆ εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων ἐμπεσών.

Ἀνατολικῶς δὲ τοῦ Δνειστέρου περὶ τὰ 40 χμ. ἔκειτο καὶ ἄλλη

πόλις Ἑλληνική τῶν Μιλησίων καὶ αὕτη οὖσα κτίσμα, ἡ **Ὀδησ-
σός**, ἣς οἱ κάτοικοι κατὰ τὰς ἀνευρεθείσας ἐπιγραφὰς καὶ **Ὀδησαῖ-
ται** ἐλέγοντο. Πολλὰς μὲν εἰδήσεις περὶ τῆς πόλεως ταύτης δὲν
ἔχομεν, ἀλλὰ τὸ ὄνομα **Ὀδησός** προφανῶς **πόλιν ἐμπορικὴν**
δηλοῖ· διότι κατὰ τοὺς ἀρχαίους τὸ **δδάω** καὶ **ἐξοδάω** σημαίνει
ἐξάγω ἢ ἐκτίθημί τι εἰς τὴν **δδὸν** πρὸς πώλησιν· παρὰ τὰ ἐρείπια
δὲ τῆς ἀρχαίας ταύτης πόλεως ἀνιδρούθη τῷ 1794 ὑπὸ τῆς αὐτο-
κρατείας τῶν Ρώσων Λίκατερίνης τῆς μεγάλης ἢ ὁμώνυμος
Ρωσική, ἣτις ὡς ἐκ τῆς ἐπικαίρου θέσεως ἡ μεγίστη καὶ ἀκμαι-
οτάτη τῶν τῆς μεσημβρινῆς Ρωσσίας πόλεων κατέστη, ἐν ἣ καὶ
νῦν τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον καὶ πολὺ καὶ ἀκμαιοτάτον ὑπάρχει.

Ἄλλ' ἡ σπουδαιότατη καὶ μεγίστη τῶν ἐκεῖ ἀρχαίων Ἑλληνί-
δων πόλεων ἐγένετο ἡ παρὰ τὸν Βορυσθένην (Δνείπερον) ὁμώνυ-
μος αὐτῷ πόλις, ἣτις καὶ **Ὀλβία** ἐκαλεῖτο· περὶ ταύτης ἐνταῦθα
οὐδὲν γράφομεν μέλλοντες ἴδιον ἄρθρον νὰ δημοσιεύσωμεν.

Ἐν δὲ τῷ μυχῷ τῆς Μαιώτιδος λίμνης καὶ παρὰ τὰς ἐκβολὰς
τοῦ **Τανάδος** ἔκειτο ἐπίσης σπουδαιότατη πόλις ὁμώνυμος πρὸς
τὸν ποταμὸν καλουμένη, κτίσμα τῶν τὸν Βόσπορον οἰκούντων
Ἑλλήνων οὖσα· οἱ **Ταναῖται** δέ, ὡς ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν ἐμφαίνε-
ται, ἠγάπων νὰ καλῶσι τὴν ἑαυτῶν πόλιν καὶ **Ἐμπόριον**, ὅπερ
ὄνομα καὶ μόνον ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς εὔρηται, ὥσπερ καὶ ἐν ταῖς
ἐπιγραφαῖς τῆς τῶν Βορυσθενιτῶν πόλεως μόνον τὸ ὄνομα **Ὀλβία**
μνημονεύεται· αἱ ἐπιγραφαὶ τῆς **Τανάδος** διέσωσαν ἡμῖν καὶ τὸ
ὄνομα ἀρχοντός τινος, ὃς **Τανάεωσ** ἐκαλεῖτο· τὰ ἐρείπια τῆς Ἑλ-
ληνίδος ταύτης πόλεως σφζόμενα νῦν περὶ τὰ 8 χμ. ἀπὸ τῆς ση-
μερινῆς παραλίας πρὸς τὴ δεξιᾷ τοῦ ποταμοῦ ὄχθη παρὰ τὴν κώ-
μην **Νεδριγούκα** τεκμηριοῦσι τὸ μέγεθος τῆς πόλεως, ἣτις κατὰ
τὸν Στράβωνα ὁ μέγιστος ἐμπορικὸς σταθμὸς τῶν ἐκεῖ βαρβάρων
μετὰ τὸ Παντικάπαιον ἦτο· ἡ Τάναϊς μάλιστα ἦτο τὸ κοινὸν
ἐμπόριον τῶν τε Εὐρωπαϊῶν καὶ τῶν Ἀσιανῶν νομάδων καὶ τῶν
ἐκ τοῦ Βοσπόρου τὴν Μαιῶτιν πλεόντων Ἑλλήνων. Τὸ ἐπίκαιρον
καὶ τὴν σπουδαιότητα τῆς ἀρχαίας ταύτης Ἑλληνίδος πόλεως ἱκα-
νῶς μαρτυροῦσιν αἱ νῦν ἐκεῖ ἀκμαΐζουσαι Ρωσικαὶ πόλεις, τὸ
Ταϊγάκιον καὶ ἡ **Ροστόβη**, ἐν αἷς καὶ σήμερον πλεῖστοι Ἕλληνες
οἰκοῦντες εὐδοκμοῦσιν ἐν τῇ ἐμπορίᾳ.

Οἱ περὶ τὸν Πόντον δ' ἐγκαταστάντες Ἕλληγες φαίνονται δι-
αφερόντως καὶ ἰδιαζόντως τιμώντες τὸν ἥρωα, ὃν ἐξαιρέτως ἐξύ-
μνησεν ἡ τοῦ Ὀμήρου μῦθα. Πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀχιλλέως ἐκλήθη
Ἀχιλλεῖος δρόμος ἡ ἀλιτενῆς χειρσόνησος, ἡ κειμένη μεταξὺ τῶν
ἐκβολῶν τοῦ Βορυσθένους καὶ τοῦ Καρκινίτου κόλπου· εἶνε δ'
αὕτη ταινία τις μηχανομένη πρὸς Α. χιλίους σταδίους περίπου,
ἧς τὸ μὲν μέγιστον πλάτος εἶνε δύο σταδίων, τὸ δὲ ἐλάχιστον τε-
τρακοσίων ποδῶν· καὶ οὐ μόνον ἡ χειρσόνησος αὕτη φερόνυμος
τοῦ Ἀχιλλέως ἐγένετο, ἀλλὰ καὶ νῆσοι καὶ πολίσματα ἐκ τοῦ
ἥρωος ὀνομάσθησαν· ἔτι δὲ καὶ δι' ἱερῶν ἐτιμήθη ὁ Πηλείδης καὶ
ὡς θεὸς ἐλατρεύθη, ὡς ἐν Ὀλβία καὶ ἀλλαχοῦ· ἐπὶ δὲ τῶν νομι-
σμάτων ἐχαράχθη οὐ μόνον τὸ ὄνομα τοῦ Ἀχιλλέως, ἀλλὰ καὶ ἡ κε-
φαλή αὐτοῦ· ἐν τινι δὲ μάλιστα τῆς Ὀλβίας ἐπιγραφῆ καὶ ὡς θεὸς
Ποντάρχης ἦτοι τοῦ **Πόντου ἄρχων** ὁ ἥρωας καλεῖται.

ΡΩΣΣΙΑ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

(Βορυσθένης—'Ολβία—Νικολάεφ—Κίεβον).

Ἄλλ' ἢ σπουδαιότητα πασῶν τῶν ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ῥωσσίᾳ ἢ τῇ ἀρχαίᾳ Σκυθία Ἑλληνίδων πόλεων ὑπῆρξεν ἢ τῶν **Βορυσθενιτῶν πόλις**, ὁμωνύμως κληθεῖσα πρὸς τὸν ποταμὸν **Βορυσθένην**. ὁ ποταμὸς οὗτος σήμερον καλεῖται **Δνείπερος**. παλαιότερον δ' ἐλέγετο καὶ **Δάναπρις**, ὅπερ ὄνομα μνημονεύεται τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ ἀνωνύμου συγγραφέως, εἰς ὃν ὁ Περίπλους τοῦ Εὐξείνου πόντου ἀποδίδοται· ἡ μεγάλη καὶ ἐνδοξος αὕτη πόλις, ἥτις ἦτο τῶν Μιλησίων ὡσαύτως ἀποικία, ἐκαλεῖτο τὸ πρῶτον **Βορυσθένης** καὶ **Βορυσθενιτῶν Ἐμπόριον**. ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ οἱ Βορυσθενῖται προετίμων νὰ ὀνομάζωσι τὴν ἑαυτῶν πόλιν **'Ολβίαν** ἐκ τοῦ **ὄλβον** ἦτοι τῆς μεγάλης εὐδαιμονίας, εἰς ἣν αὕτη προῆλθεν· ἀφοῦ δὲ τὸ ὄνομα τοῦτο κατέστη προσφιλέστερον καὶ ἐπικρατέστερον, καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς, ὡς εἰκός, ἤδη ἐκαλοῦντο **'Ολβιοπολίται**. τὸ δὲ ὄνομα Βορυσθενῖται ἀπεδίδοτο ἐφεξῆς ὑπὸ τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων εἰς τοὺς περὶ τὸν ποταμὸν τοῦτον κατοικοῦντας Σκύθας, **ἀροτῆρας** καὶ **γεωργούς** καλουμένους.

Ἦτο δὲ ἡ Ὀλβία ἢ τὸ τῶν Βορυσθενιτῶν Ἐμπόριον τὸ μεσαιτατον τῶν παραλίων πάσης τῆς Σκυθικῆς· διότι, ὡς ὀρθῶς γεωγραφεῖ ὁ Ἡρόδοτος, ἀπὸ τοῦ Ἰστρου μέχρι τοῦ Βορυσθένους εἶνε ὁδὸς ἡμερῶν δέκα, ἀπὸ δὲ τοῦ Βορυσθένους μέχρι τῆς Μαιώτιδος λίμνης ἑτέρων δέκα· ἔκειτο δὲ ἡ πόλις αὕτη κυρίως μὲν παρὰ τὸν **Ὑπανιν** (νῦν Βοῦγον) ποταμὸν, ἀλλὰ τὸ ὄνομα ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ Βορυσθένους ὄντος ἐπισημοτέρου διὰ τε τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος· ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἡρόδοτος ἀποθαυμάζει σφόδρα τὸν ποταμὸν τοῦτον, παρατιθέμεθα τὴν ἐναργεστάτην τοῦ ἱστορικοῦ περιγραφὴν, λίαν διδακτικὴν οὔσαν.

Ὁ Βορυσθένης, ὃς κατὰ τὸν ἱστορικὸν μέγιστος τῶν μετὰ τὸν Ἰστρον ποταμῶν τυγχάνει, παρέχει πλείστας ὠφελείας εἰς τοὺς περιοικοῦντας καὶ πρὸς πλείστας χρείας αὐτῶν ἐπαρκεῖ· διὸ καὶ **πολυαρκέστατος** καλεῖται οὐ μόνον τῶν Σκυθικῶν ποταμῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων πλὴν Νείλου τοῦ Αἰγυπτίου· διότι ὁ Βορυσθένης καὶ νομάς πλείστας καὶ τερπνοτάτας εἰς τὰ κτήνη παρέχει καὶ ἰχθυῖς ἀρίστους καὶ ἐκλεκτοὺς ἀφθόνους παράγει καὶ πρὸς πόσιν ἄριστος ὑπάρχει **καθαρὸς παρὰ θολεροῖς ῥέων**. Ἐπι δὲ καὶ ἡ σπορὰ παρ' αὐτὸν ἀρίστη γίνεται καὶ ἡ πόα, ὅπου μὴ σπείρεται ἡ γῶρα, βαθυτάτη. Προσέτι δὲ καὶ ἄλλα ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ ποταμοῦ αὐτομάτως καὶ ἄπλετα πηγνυνται· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ **κήτη ἀνάκανθα** μεγάλα, ἅπερ οἱ Σκύθαι **ἀντακαίους** ἐκάλουν, πλεῖστα παρέχεται καὶ πρὸς ταριχεῖαν· ἐκ τούτων δὲ παρήγετο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὸ περιάνυμον ὕψον, τὸ **ἀντακαῖον τάριχος**, τὸ νῦν **μαῦρο χαβιάρι** καλούμενον· καὶ ἄλλα δὲ πολλὰ θαυμασμοῦ ἄξια ὁ Βορυσθένης παρέχεται, ἐπιφωνεῖ ὁ Ἡρόδοτος· ὁ ποταμὸς γίνεται προσέτι πλείστης ὠφελείας πρόξενος, καὶ ὡς πλωτός· ἀνεπλέετο δὲ κατὰ τὸν ἱστορικὸν ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας· καὶ ἐγίνωσκον μὲν οἱ περιοικοῦντες, ὅτι ὁ ῥοῦς τοῦ ποταμοῦ ἦτο ἐκ Βορρᾶ, ἀλλ' αἱ πηγαὶ αὐτοῦ ἠγνοοῦντο. Μόνου δὲ τοῦ ποταμοῦ τούτου ὡς καὶ τοῦ Νείλου τὰς πηγὰς οὔτε ὁ ἱστορικὸς ἡμῶν ἐγίνωσκεν οὔτε τῶν Ἑλλήνων τῶν συγχρόνων αὐτοῦ οὐδεὶς. Ὅτε δὲ ὁ Βορυσθένης ῥέων πλησιάζει πρὸς τὴν θάλασσαν, ἐκεῖ συμβάλλει εἰς αὐτὸν ὁ Ὑπανις ποταμὸς (Βοῦγος) εἰς τὸ αὐτὸ **ἔλος** συνεκιδιδούς· τὸ ἔλος δὲ τοῦτο (λίμην) τῶν ποταμῶν, ὅπερ ἔχει μῆκος καὶ πλάτος ὑπὲρ τοὺς διακοσίους σταδίους ἢ 25 Ἀγγλικὰ μίλια, φαίνεται ὡσπερ λίμνη. Ἐν αὐτῷ δὲ δένδρα πολλὰ εἰσι πρὸς ἴστους πλοίων ὁμοιάζοντα, ἅπερ οἱ ἀπειρότεροι τῶν εἰσπλεόντων καὶ ὡς πλοῖα ὑπελάμβανον τὸ δὲ μεταξὺ τῶν δύο ποταμῶν ἐμβολοειδὲς τῆς χώρας τμήμα **Ἴππολάου ἄκρα** ἐκαλεῖτο, ὅπου καὶ ἱερὸν τῆς Δήμητρος ὑπῆρχεν. Πέραν λοιπὸν τοῦ ἱεροῦ τούτου ἀκριβῶς ἐπὶ τῷ Ὑπάνει ποταμῷ κατὰ τὴν τοῦ ἱστορικοῦ περιγραφὴν ἔκειτο ἡ τῶν **Βορυσθενιτῶν πόλις**.

Πόσον δὲ δίκαιον εἶχεν ὁ Ἡρόδοτος μετὰ τοσούτου ἐνθουσιασμοῦ τὸν μέγαν τοῦτον ποταμὸν περιγράφων, ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων περιηγητῶν. διότι καὶ οὗτοι ὁμοίως τὸν Βορυσθένην μάλιστα πάντων τῶν Σκυθικῶν ἢ Ῥωσσικῶν ποταμῶν ἀποθαυμάζουσι καὶ διὰ τὸ μῆκος τοῦ ῥοῦ καὶ διὰ τὸν ὕγκον τῶν ὑδάτων καὶ διὰ τὸ βάθος τῆς κοίτης καὶ διὰ τὴν θελκτικὴν ὄψιν, ἣν παρέρχεται ὁ ὀλβιοδότης οὗτος ποταμός. Κατὰ τὴν περιγραφὴν δ' ἐνὸς τούτων ὁ ποταμὸς ἐκχειλίσσας εἰς πλάτος λεύγας περίπου μερίζεται εἰς πληθὺν διωρύχων, ἐλισσομένων διὰ μέσου δασῶν ἐκ δρυῶν, αἰγείρων, κληθρῶν καὶ ἄλλων φιλύδρων δένδρων, ὧν ἡ ζωηρὰ εὐθάλεια πλοῦτον παρθενικοῦ ἐδάφους δηλοῖ· τὰ δάση ταῦτα τοῦ Βορυσθένου ἢ Δνειπέρου, ἅτινα σπανίως ὁ τοῦ ὑλοτόμου πέλεκυς ἐγγίζει, ἔχουσιν ὅλην τὴν ἀγρίαν μεγαλοπρέπειαν τῶν δρυμῶν τοῦ νέου κόσμου.

Τὰ δὲ παρὰ τὸ ἔλος τοῦ ποταμοῦ ἀλοπήγια, τὰ ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ μνημονευόμενα καὶ ὑπὸ Δίωνος τοῦ Χρυσοστόμου ἐξαιρόμενα ὡς τροφοδοτοῦντα διὰ τῆς πλουσίας αὐτῶν παραγωγῆς τοὺς Σκύθας τοῦ ἐσωτερικοῦ ὡς καὶ τοὺς τῆς Ταυρικῆς χερσονήσου Ἑλληνας τε καὶ Σκύθας, καὶ σήμερόν εἰσι μεγάλης σπουδαιότητος· διότι ἐξ αὐτῶν πορίζονται ἄλλας εἰς εὐρυτάτην ἔκτασιν αἱ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Ῥωσσίας γῶραι.

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ περιώνυμον τῶν ἀρχαίων **ἀντακαῖον τάριχος** (τὸ μαυρογάβιαρον), τὸ ἐκ τῶν ῥῶν τῶν ἀνακάνθων κητῶν παρασκευαζόμενον (ῥοτάριχον), ὥσπερ τότε ἐν τῇ Ὀλβίᾳ κατεσκευάζετο, οὕτω καὶ νῦν παρασκευάζεται ἐν ταῖς παρὰ τὴν ἀρχαίαν Ὀλβίαν Ῥωσσικαῖς πόλεσι, Νικολάεφ καὶ Χερσῶνι καὶ ἐκεῖθεν μάλιστα προέρχεται καὶ σήμερον τὸ ἐκλεκτότατον τοῦτο ἄφρον.

Καὶ τὰς περὶ τοῦ πλοῦ δὲ τοῦ ποταμοῦ εἰδήσεις τοῦ Ἡροδότου ἐπιβεβαιοῦσιν οἱ νεώτεροι περιηγηταί· διότι καὶ νῦν ὁ Δνειπερος εἶνε πλωτὸς διὰ σκαφῶν καθ' ὅλον τὸν ῥοῦν, τὸν ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ μέχρι τῆς Σμολένσκης, διάστημα δηλαδὴ 1500 Ἀγγλικῶν μιλλίων· ὁ πλοῦς αὐτοῦ βεβαίως κωλύεται μεγάλως ἔνεκα τῶν ὠκυρροῖων καὶ τῶν κάτωθεν τῆς Αἰκατερινοσλάβης καταρρακτῶν. Ἀλλὰ καὶ αἱ ὠκυρροῖαι τοῦ ποταμοῦ ἀναπλέονται καὶ ὅταν μάλιστα αἱ ἑαριναὶ πλημυρίδες ἐπὶ ἕξ ἐβδομάδας συμβαίνω-

σιν· ὁ Ἡρόδοτος φαίνεται ἀγνοῶν τὰς ὠκυροΐας καὶ τοὺς καταρράκτας τοῦ ποταμοῦ, οἵτινες ἴσως ἐσηματίσθησαν ἔκτοτε ἕνεκεν ἐξάρσεων τοῦ ἐδάφους· αἱ δὲ πηγαὶ τοῦ Βορυσθένου, αἵτινες ἐπὶ τοῦ ἱστορικοῦ εἰκότως ἠγνοοῦντο, εἰσὶν ἐν τῇ βορειοτάτῃ τῆς Ῥωσσίας μοῖρα οὐχὶ μακρὰν τῶν τοῦ Δύνα καὶ τοῦ Βόλγα.

*
* *

Οὕτω δὲ τὸ ἐπίκαιρον τῆς θέσεως καὶ ὁ ὀλβοδότης ποταμὸς συνετέλεσαν τὰ μέγιστα εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τῆς ἀληθῶς **Ὀλβίας** ταύτης ἐν μέσῳ τῶν Σκυθῶν θαλλούσης Ἑλληνικῆς μεγαλοπόλεως· οὐχ ἦττον δὲ συνεβάλετο καὶ ἡ εὐφορία τῆς Σκυθικῆς ἐκείνης χώρας, ἣν ἐνέμοντο οἱ ἐκ τοῦ ἔργου αὐτῶν **γεωργοὶ** καὶ **ἀροτῆρες** καλούμενοι Σκύθαι, ἐκατέρωθεν τοῦ Βορυσθένου οἰκοῦντες· ἐκαλλιέργουν δὲ οὗτοι τὴν γῆν σπείροντες σῖτον, ἀλλ' ὡς ἱστορεῖ ὁ Ἡρόδοτος, ἐκ τούτων μόνον ὀλίγοι ἐτρέφοντο ἐκ τοῦ σίτου, οἱ δὲ πολλοὶ ἔτρωγον κρέατα καὶ ἔπινον γάλα· τὸν δὲ σῖτον ἐκαλλιέργουν μόνον **ἐπὶ πράσει**, ὥσπερ καὶ νῦν ἐν Ῥωσσίᾳ οἱ Καλμοῦκοι καλλιεργοῦσι τὸν σῖτον μόνον πρὸς ἐμπορίαν, αὐτοὶ δὲ τρώγουσι κρέατα καὶ γαλακτοποτοῦσιν. Ἡ πλουσία δὲ ἐξαγωγή τοῦ σίτου ἐκείνου, ὡς καὶ τῶν ταριχευτῶν ἰχθύων, ἐγένετο διὰ τῆς Ὀλβίας, καὶ ἀπεστέλλοντο τὰ προϊόντα ταῦτα ὡς καὶ τὸ περιώνυμον **ἀντακαῖον τάριχος** εἰς ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα καὶ δὴ καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας. Διὰ τῆς Ὀλβίας δὲ ὡσαύτως ἀντεισήγοντο ἐκ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Σκυθίαν, οἶνος, ἔλαιον, ἐσθῆτες, καὶ ἄλλα χρειώδη, ὥσπερ καὶ νῦν γίνεται. Διότι καὶ νῦν ἡ γονιμότης τῆς ἐριβόλακος ἐκείνης Ῥωσικῆς χώρας, τῆς Οὐκρατίας δηλαδή, ὡς καὶ τὸ τοῦ λαοῦ ἔθος τοῦ καλλιεργεῖν τὸν σῖτον παραμένουσι καὶ νῦν ἔτι τὰ αὐτὰ περιόπου. Ὡστε τὸ νῦν τῶν Ῥωσικῶν σιτηρῶν ἐμπόριον, τὸ ἐκ τῆς Ὀδησσοῦ καὶ τῶν περὶ αὐτὴν πόλεων γινόμενον νῦν μετὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης, φαίνεται οἶονεὶ ἀντίγραφον τοῦ πρὸ 23 αἰῶνων μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ τῶν τοῦ Πόντου Σκυθῶν τελουμένου.

Διὰ τὴν ἐμπορίαν ταύτην ἡ Ὀλβία οὐ μόνον πολίτας πολλοὺς εἶχεν, ἀλλὰ καὶ παρεπιδημοῦντας ξένους, ὡς ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν

ἐμφαίνεται. Ἐκ τῆς Ὀλβίας δὲ ὡσπερ ἀπὸ κέντρου ὁ Ἑλληνισμὸς ὁρμώμενος εἰσεχώρησε καὶ βορειότερον, ἀφοῦ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου μνημονεύονται ἐκεῖ κατοικοῦντες οἱ **Καλλιπίδαι**, οὔτινες ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ **Ἑλληνες Σκυθῆαι** καλοῦνται· οὔτοι δὲ εἰσιν οἱ ἐν τινι ἐπιγραφῇ, εὐρεθείη ἐν τῇ Ὀλβίᾳ, **Μιξέλληνες** καὶ **Μιξοβάρβαροι** καλούμενοι. Κατὰ δὲ τὸν Πτολεμαῖον ἐν τῇ τοῦ Βορουσθένους περιοχῇ ἦτο καὶ πόλισμά τι, ὅπερ **Μητρόπολις** ἐκαλεῖτο, περὶ τὸ νῦν **Κιέβον** κειμένη· ἐξ οὗ δηλὸν ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη ὑπέισέδου· ὡς δὲ νῦν τὸ Κιέβον εἶνε τὸ ἐμπορικὸν κέντρον τῶν πέριξ Ῥωσσικῶν χωρῶν καὶ πόλεων, οὕτω καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἐκεῖνο πόλισμα ὑπῆρχε χάριν τῶν ἐνδοτέρων Σκυθῶν ἐμπορικὸς σταθμὸς, εἰς ὃν ἐκ τῆς Ὀλβίας οἱ ἐμπορευόμενοι μετέβαινον κατ' εὐθείαν, φεύγοντες οὕτω τοὺς μεγάλους ἐλιγμοὺς καὶ τὰς δυσπεράτους ὠκυρροίας τοῦ Βορουσθένους. Ἡ τοῦ Ἑλληνισμοῦ δὲ ἐπίδρασις καὶ εἰς τὰ ἐνδότατα ἐκεῖνα τῆς Σκυθίας μέρη καταφαίνεται καὶ ἐκ τῶν μνημείων τῆς τέχνης τῆς παρατηρουμένης ἐν τοῖς τάφοις τῶν Σκυθῶν βασιλέων, οἵτινες ἀνεκαλύφθησαν ἐν τῷ κυβερνεῖῳ τῆς Αἰκατερινοσλάβης· καὶ τοῦ **Κιέβου δὲ ὁ πρῶτος συνοικισμὸς** λέγεται, ὅτι ἐκ τῶν ἀρχαίων Σκυθῶν καὶ τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων ἐγένετο.

Οὐ μόνον δὲ εἰς τὴν ἐμπορίαν ἐπέδωκεν ἡ Ὀλβία, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ γράμματα· Ὀλβιοπολίται δὲ ἐγένοντο Ποσειδώνιος ὁ ἱστορικός, Βίων ὁ κυνικός καὶ Σφαῖρος ὁ στωϊκός· ἡ ἀκμὴ τῆς πόλεως διετηρήθη ἐπὶ πέντε αἰῶνας· κατὰ δὲ τὸν τελευταῖον πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα ἡ πόλις ὑπέστη πολλὰς ἐπιδρομὰς καὶ ἀλώσεις ὑπὸ τῶν περιοικούντων βαρβάρων, ὧν φοβερωτάτη ἦτο ἡ τῶν Γετῶν· διὸ καὶ ἐπὶ Δίωνος τοῦ Χρυσοστόμου (100 μ. Χ.) ἡ πόλις εὐρίσκετο ἐν παρακμῇ· κατὰ τὴν περιγραφὴν δὲ τοῦ σοφιστοῦ τούτου αἱ οἰκίαι τῆς πόλεως ἦσαν μικραὶ, τὸ τεῖχιον ταπεινόν, ὁ περιβολὸς πολλῶ βραχύτερος, τῶν δὲ ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀγαλμάτων οὐδὲ ἐν ἀλώβητον ἔμενεν· οἱ περιοικοῦντες Σκυθῆαι καὶ ἐμίσουν τοὺς Ἑλληνας, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐμπόριον αὐτῶν ἀπαραίτητον ἐθεώρουν, αὐτοὶ ἄπειροι τῆς ἐμπορίας ὄντες. Ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν ἐμφαίνεται, ὅτι ὁ τῆς Ῥώμης αὐτοκράτωρ, Ἀντωνῖνος ὁ Πῖος, ἐβοήθησε τοῖς Ὀλβιοπολίταις, πολεμουμένοις ὑπὸ τῶν Σκυθοταύρων (160 μ. Χ.).

Καὶ ἡ μὲν ἐφεξῆς ἱστορία τῆς πόλεως, εἰς σκότη βυθιζομένη, δυσπαρακολούθητος ἀποβαίνει, ἀλλ' ἐκ πολλῶν καὶ σπουδαίων ἐρειπίων καιτῶν ἐν αὐτῇ εὐρεθεισῶν ἐπιγραφῶν ἐναργῶς καταδείκνυται ἡ ἄλλοτε δρᾶσις καὶ ἀκμὴ τοῦ ἐκεῖ Ἑλληνισμοῦ.

Τὰ ἐρείπια τῆς πόλεως εὕρηται παρὰ τὴν ἀριστερὰν τοῦ Ὑπάγιου (Βούγου) ὄχθην, ὅπου ἡ θέσις νῦν καλεῖται **Στομογίλε** (=ἐκατὸν τύμβοι) περὶ τὰ 12 Ἀγγλικά μίλια κάτωθεν τῆς νῦν **Νικολάεφ**, τρία δὲ ἢ τέσσαρα μίλια ἀπὸ τῆς συμβολῆς τοῦ Βούγου μετὰ τοῦ ἔλους τοῦ Βορυσθένου· τὰ δὲ ἀνευρεθέντα νομίσματα καθορίζουσι καὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως· διότι ἐπ' αὐτῶν εὐρέθη τῆς πόλεως μόνον τὸ ὄνομα **Ὀλβια** καὶ **Ὀλβιοπολιται** τὸ τῶν κατοίκων, τὸ δὲ ὄνομα **Βορυσθένης** ἐπὶ οὐδενός· καὶ ὅμως οἱ μεταγενέστεροι συγγραφεῖς, ὡς Δίων ὁ Χρυσόστομος καὶ ἄλλοι, τοῦτο τὸ ὄνομα μεταχειρίζονται.

Ὡς ἐμνημονεύσαμεν καὶ ἐν τῷ προηγουμένῳ ἄρθρῳ, πάντες οἱ τοῦ Πόντου Ἕλληνες ἰδιαζόντως καὶ διαφερόντως ἐτίμων τὸν Ἀχιλλέα, οἱ δὲ Ὀλβιοπολιται ὑπερφυῶς ὡς ἠγάπων καὶ ἀπεθεώσαν μάλιστα τὸν ἥρωα φιλοπόλεμοι καὶ πολεμικοὶ ὄντες· χάριν δὲ τοῦ Ἀχιλλέως καὶ τὸν Ὀμηρον θαυμαστῶς ὡς ἠγάπων· διὸ καὶ ὡς **φιλόμηροι** ἐφημιζόντο. Κατὰ δὲ τὸν Δίωνα τὸν Χρυσόστομον **εἶ καὶ ἐν μέσῳ τῶν βαρβάρων ὄκουν καὶ ἐν παρακμῇ ἦσαν καὶ οὐκέτι σαφῶς ἐλληνίζοντας ἐφαίνοντο, ὅμως πάντες σχεδὸν ἀπὸ στόματος ἐγνώριζον νὰ εἴπωσι τὴν Ἰλιάδα.**

Η ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1913

Συμπληρωθὲν κατ' αὐτὰς τὸ τοῦ 1913 τεῦχος τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐφημερίδος ἐδημοσιεύθη ὁλόκληρον, ἐπιβραδυνθὲν ὀλίγους μῆνας διὰ τὴν τῶν τυπογράφων ἀπεργίαν· εἶνε δὲ ἡ ἐφημερίς αὕτη τῶν ὀλιγίστων ἐπιστημονικῶν περιοδικῶν, ἅπερ εἰπροσώπως ἐκπροσωποῦσι τὸ ἔθνος ἡμῶν καὶ εἰς τὸν ἔξω ἐπιστημονικὸν κόσμον· τῶν δὲ ἐν αὐτῇ δημοσιευομένων εἰδήσεων πολλαὶ μὲν μόνον τοῖς εἰδικοῖς ἀρχαιολόγοις διαφέρουσαι εἰσιν· ἀλλὰ πρὸς αὐταῖς ἀνακοινοῦνται καὶ ἄλλαι πρὸς ὅς οὐχὶ ἀδιαφόρως ἔχουσιν οἱ τε ἄλλοι ἐπιστήμονες καὶ οἱ παιδεῖας ὅπως οὖν μετασχόντες· χάριν λοιπὸν τούτων ποιούμεθα βραχεῖάν τινα ἐπισκόπησιν τῆς ἄρτι συμπληρωθείσης Ἀρχαιολογικῆς ἐφημερίδος.

Ἐν τῷ τεύχει τούτῳ, ἐκ τριακοσίων που διατῆλων σελίδων μεγάλου μεγέθους συγκειμένων, δημοσιεύονται ἐπιγραφαὶ νέαι, πολλὰς τὸν δημόσιον βίον τῆς ἀρχαιότητος διαφωτίζουσαι· ἔτι δὲ καὶ ἔξ Αἰγύπτου πάπυροι, ἔξ ὧν ὁ τε δημόσιος καὶ ὁ ἰδιωτικὸς βίος τοῦ ἔθνους ἐν τισὶ διευκρινεῖται· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐπιγραφαὶ προδημοσιευθεῖσαι μὲν, ἀλλὰ παραγνωσθεῖσαι, νῦν εὐφυῶς ἀποκαθίστανται· ἄλλαι δὲ ἀνερμήνευτοι ἐγκαταλειφθεῖσαι, νῦν τῆς προσηκούσης ἐρμηνείας τυγχάνουσι· πρὸς δὲ καὶ Μουσεῖα ἀκριβέστατα περιγράφονται καὶ ἀρχαιολογικὰ μνημεῖα μεθοδικώτερον ἐξερευνῶνται καὶ ἐπιστημονικώτερον ἐρμηνεύονται· προσέτι ἐκ τῶν δαπάναις τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας ἐνεργηθεισῶν ἀνασκαφῶν ἀνευρέθησαν ἐν ἐπιγραφαῖς καὶ λέξεις νέαι οὐκ ὀλίγαι· μέγαν μὲν τὸ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης Λεξικὸν πλουτίζουσαι· ἐπὶ πᾶσιν ἀπεδόθησαν ἡμῖν ποθεινοτάτων Ἑλληνικῶν πόλεων καὶ φύλων ὀνόματα, ἅτινα οἱ συγγραφεῖς οἱ περιωθέντες δὲν περιέσασον.

Οὕτως ἐκ τῶν νέων ἐπιγραφῶν ἀξιολογώτεραί εἰσιν ἡ τῆς Νισύρου καὶ ἡ τῶν Γόννων τῆς Θεσσαλίας· τούτων δὲ ἡ μὲν πρώτη περιέχει ψήφισμα τῶν Νισυρίων πρὸς τιμὴν τοῦ συμπολίτου αὐτῶν Διδυμάρχου, ὃς πᾶσαν σπουδὴν καὶ φιλοτιμίαν παρεχόμενος εὐηργέτησε τὴν πατρίδα αἰρεθεὶς ἀγορανόμος· ἡ δὲ τῶν Γόννων ἐπιγραφή δικανικῆς φύσεως οὕσα περιέχει τὴν ἐξέτασιν μαρτύρων περὶ τῶν ὄρων γῆς, οὓς ἡμεροσβήτουν οἱ Γοννεῖς καὶ οἱ ὁμοροῦντες αὐτοῖς Ἑρακλειῶται· ἰδοὺ δὲ καὶ τις τῶν μαρτυρικῶν τούτων καταθέσεων· «μαρτυρεῖ ὁ (δεῖνα τοῦ δεῖνος)· μέμνημι ἰδὼν καὶ αὐτός, ὅποτε ἐπὶ τῇ πόλει ἔβροσκον τὰ πρόβατα, ὅτι (ὁ δεῖνα τοῦ δεῖνος) ἐσιτολόγει ἐν τε τῷ Τεμένει αὐτῷ τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος καὶ ἐν τοῖς κατ'εστεγασμένοις· οἶδα δὲ ταῦτα νεμόμενα· καὶ

δραγατευόμενα ὑπὸ Γοννέων... Ἑρακλειωτῶν δὲ οὔτε δραγατεύοντα οὔτε ἐπὶ χόρτον ἰόντα πρὸς τοὺς τόπους τούτους οὐδένα οἶδα— οἶδα δὲ καὶ πεσόντα ὑπὸ Διοφάντου τὸν Κορνέστην ἐν Ποθηναίῃ καὶ τὴν γέρσον ἀρουμένην· ἦν δὲ πρότερον νῆσος· ἤκουον δὲ καὶ τῶν πρεσβυτέρων τὰ οἰκόπεδα τὰ ἐν Ποθηναίῃ, ὅτι ἦσαν Γοννέων... καὶ ἐγεωργοῦντο καὶ ἐποικοῦντο.»

Τῶν δὲ παπύρων ὁ μὲν εἶνε πωλητήριον ἔγγραφον, ἐνῶ δρίζεται ὁ πωλητής, ὁ ἀγοραστής, τό τε πωληθὲν ζῶον (ὄνος) καὶ ἡ τιμὴ αὐτοῦ· προσεπιβαβαιοῦται δέ, ὅτι ὁ πωλητής ἀπέχει (=ἀπέλιψε) τὴν συμπεφωνημένην τιμὴν ἀργυρίου, δραχμὰς ἑκατὸν ἐξήκοντα· ὁ δὲ ἕτερος, οὗ ἔλλείπει ἡ ἀρχή, εἶνε ἐγκλητήριον γράμμα κατὰ μισθωτῶν, οἵτινες μισθωσάμενοι παράδεισον ἐπὶ τῷ ὄρω, ἵνα κατὰ μῆνα ἀποτίνωσι τὸ ἐπιβάλλον τοῦ τιμήματος καὶ τὸν φόρον τελῶσιν, οὔτε ἀπέτεισάν τι καὶ τοὺς καρποὺς τοῦ παραδείσου ἀποδρέψαντες εἰς τὸ ἴδιον ἀπηνέγκαιτο· διὸ καὶ ἀξιοῖ ὁ μηρυτῆς οὐ μόνον τὴν ἀπόδοσιν τοῦ κατακρατουμένου μισθώματος, ἀλλὰ καὶ τὴν ποινικὴν τῶν ἀδικησάντων καταδίωξιν.

Ἐκ δὲ τῶν ἀναδημοσιευομένων Θεσσαλικῶν ἐπιγραφῶν πολλαὶ εἰσιν ἀπελευθερωτικαί· κατὰ ταύτας ὁ ἀπελευθερούμενος ἔδει νὰ τελέσῃ τῷ μὲν δεσπότῃ τὸ λύτρον, τῇ δὲ πόλει τὰ ἐκ τοῦ νόμου γινόμενα δηνάρια ἢ δραχμὰς κβ' καὶ ὀβολοὺς τέσσαρας ἢτοι ἡμίδραχμον· ἐξ οὗ δῆλον γίνεται, ὅτι ἡ Θεσσαλικὴ δραχμὴ εἶχεν ὀκτὼ ὀβολοὺς, τῆς Ἀττικῆς ἐχούσης μόνον ἕξ· ἡδύνατο δὲ ὁ ἀπελεύθερος νὰ παραμείνῃ παρὰ τῷ ἀπελευθεροῦντι, ἕως ἂν οὗτος ζῆ, ἀλλὰ καθ' ἑαυτὸν οἰκῶν, ἢτοι ἐν ἰδίῳ διαμερίσματι, ἔχων προσέτι καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ κτήσασθαι γῆν καὶ οἰκίαν, οὗ ἂν αἰρῆται.

Ἐν ταῖς Θεσσαλικαῖς ἐπιγραφαῖς βλέπομεν καὶ ἰδιώματι τῶν πατρωνυμικῶν ὀνομάτων· ἔχουσι δηλαδὴ ταῦτα τὴν κατάληξιν **εἰος** ἀντὶ **ιδης** π. γ. Κλεομάχειος (Κλεομαχίδης), Φιλίππειος (Φιλίππιδης), καὶ Ἑρακλειδαῖος (ὁ τοῦ Ἑρακλείδου υἱός). Ὡσαύτως εὐρέθησαν τὰ κύρια ὀνόματα Μενέκκας, Φιλόκκας, ὑποκοριστικά τοῦ Μενεκράτης καὶ Φιλοκράτης· καθ' ὅμοιον δὲ ὑποκορισμὸν ἐγένοντο καὶ τὰ Ἀνδρόκκας, Δαμόκκας, Κλεόκκας, Νικόκκας.

Τῶν Θεσσαλικῶν ἐπιγραφῶν νεώτεραί τινες τοῦ αἰῶνος π. Χ. εἰσὶ καὶ ἀμελῶς γεγραμμέναι. Οὕτως ἀναγινώσκει τις ἐν αὐταῖς **κε** (καί), Δικεόβουλος, ἀπελευθερωθῖσα. Γνωστὸν δέ, ὅτι ἡ ἐν τῇ προφορᾷ ἀφομοίωσις τῶν διφθόγγων αὐ καὶ εἰ πρὸς τὰ ἀπλᾶ φωνήεντα ε καὶ ι ἀνάγεται εἰς πολὺ παλαιότερους χρόνους.

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐπιγραφαὶ προδημοσιευθεῖσαι, ἀλλὰ κακῶς ἀναγνωσθεῖσαι, ἀναδημοσιεύονται νῦν μετὰ τῆς προσηκούσης ἀναγνώσεως. Οὕτω λ. γ. ἀνεγνώσθη τὸ ὄρθον Νικίας ἀντὶ Πειρίας

Δαμύλον καὶ ἀντὶ Δαμυλιονίαν, γενεὰς ἀντὶ πενθὰς, Ἐπινίκη Πausανίου ἀντὶ Ἐπινίκιον Πausανίου, Ἀγροίκιος ἀντὶ Ἀτροίκιος. Αἱ ὄρθαι αὗται ἀναγνώσεις ἐγένοντο αἱ μὲν τρεῖς πρῶται ὑπὸ τοῦ κ. Γιαμαλίδου, ἡ τετάρτη ὑπὸ τοῦ κ. Ἀρβαντοπαύλου καὶ ἡ πέμπτη ὑπὸ τοῦ ἄρτι εἰς τὰς τῶν Μακάρων νήσους ἀποικοινομένου ἔλλογίμου Π. Παππαγεωργίου.

Πρὸς τοῖς ἐπιγραφαῖς καταχωρίζονται καὶ τρεῖς ἀξιόλογοι διατριβαὶ περὶ ἀρχαιολογικῶν μνημείων, ἡ μὲν ὑπὸ τοῦ κ. Ξιγγοπούλου περὶ Βυζαντιακῶν ναῶν, ἡ δὲ τοῦ κ. Βερσάκη περὶ τοῦ Ἀθήνησιν Ἀσκληπιείου καὶ ἡ τρίτη περὶ τοῦ τῆς Αἰγίνης μουσείου καὶ τῶν τοῦ Κεραμεικοῦ τάφων ὑπὸ τοῦ κ. Κουρουνιώτου.

Καὶ ἐκ μὲν τῶν Βυζαντιακῶν ναῶν ἐξημεύεται εὐφρῶς τὸ ἐν Γουδιάφ ναΐδιον τῆς Παναγίας καὶ ὁ ὑπὸ τῆ Ἀκροπόλει ναΐσκος τῆς Μεταμορφώσεως· ἐν τῇ διατριβῇ ταύτῃ μνημονεύεται καὶ ἡ σοφὴ τοῦ Δήλ παρατήρησις περὶ τοῦ οὐρανίσκου (τρούλλου), ὃς χρησιμεύει ὡς γνώμων πρὸς ὄρισμὸν τοῦ χρόνου τῶν Βυζαντιακῶν ναῶν· «διότι οἱ τρούλλοι σὺν τῷ χρόνῳ προϊόντι γίνονται στενωτέροι καὶ ὑψηλότεροι, φερόμενοι ἐπὶ τόξῳ ὀαδινωτέρων καὶ βασταζόμενοι ὑπὸ τυμπάνων ὑψηλοτέρων». Ἐκ δὲ τῆς τοῦ κ. Βερσάκη διατριβῆς μνημονεύομεν δύο παρατηρήσεις τὴν μὲν περὶ τῶν Δωρικῶν μνημείων, ὧν «τοῦ μὲν ἀβακίου τὸ μῆκος βαίνει κανονικῶς σμικρυνόμενον, τοῦ δὲ ἐξίνου ἡ κυρτότης σὺν τῷ χρόνῳ ἐλαττουμένη πλησιάζει πρὸς τὴν εὐθείαν γραμμὴν»· τὴν δὲ περὶ τῆς χρήσεως τοῦ Ὑμητίου λίθου, ὃς διὰ λόγους οἰκονομίας κατὰ μικρὸν εἰσάγεται ἀπὸ τοῦ Ε' αἰῶνος λήγοντος ἀντὶ τοῦ Πεντελῆσιου μαρμάρου· καὶ τέλος ἐν τῇ τοῦ κ. Κουρουνιώτου διατριβῇ διακρίνει τις τοῦ εἰδικοῦ ἀρχαιολόγου τὴν εὐχέρειαν περὶ τὴν τῶν μνημείων περιγραφὴν, τὴν σαφήνειαν καὶ τὴν ἀκρίβειαν τῶν καθ' ἕκαστον καὶ τὴν εὐστοχίαν περὶ τὴν τῶν γλυπτῶν παραστάσεων ἐξημεύειαν.

Ἐπὶ πᾶσιν ἐπετεύχθη καὶ ἡ ἀπὸ πολλοῦ ποδουμένη ἐξημεύειαν τοῦ περιβοήτου Πειραιικοῦ ἐπιγράμματος, ὅπερ ἐδημοσιεύθη τῷ 1910.

Οὗ τὸ χροῶν εἶμαρται, ὅρα τέλος ἡμέτερον νῦν...

Ἀναμφισβητήτως τῆς τοῦ ποιητοῦ διανοίας μάλιστα καταστοχάζεται διὰ τῆς ἐξημεύειας αὐτοῦ, ὡς εἰδικὸς ἐξημευτής, ὁ σοφὸς τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καθηγητὴς κ. Γρηγ. Βερναρδάκης.

Ἐκ δὲ τῶν νέων λέξεων, αἵτινες περιέχονται ἐν τῷ τεύχει τούτῳ, ἀξιοσημείωτοί εἰσιν αἱ ἑξῆς· ἀναπόρριφος ἢ ἀναφόριμος κωμογραμματεύς, σημοφορία, συμπέδιος (γῆ), δρηστεύειν (ὑπηρετεῖν, λειτουργεῖν· πρβλ. δρηστήρ, δρηστής, δρηστοσύνη), δρήνεια (Ἄρτεμις πρβλ. δραίνειν, δρᾶν, ἀδρανής)· ἐν Θεσσαλικῇ ἐπι-

γραφῆ εὐρέθῃ προσέτι καὶ ἡ λ. δραγατεύειν, ἣν ὁ εὐρών ἀρχαιο-
λόγος κ. Ἀρβανιτόπουλος ὑπέλαβεν παράγωγον τῆς παρὰ τῷ
λαῶ ἐν τῇ χρήσει δραγάτης· ἀλλὰ ἡμεῖς γε νομίζομεν τὴν λ. διά-
φορον τύπον τοῦ δραγματεύειν—δραγμαεύειν, ὅπερ ἀφ' Ὀμήρου
γνωστὸν ὄν σημαίνει κυρίως μὲν συλλέγειν δράγματα (δέματα
σταγύων, χειρόβολα), γενικῶς δὲ λαμβάνεται καὶ ἀντὶ τοῦ ἀμᾶν,
θεορίζειν. Ὡσαύτως ἐν Θεσσαλικῇ ἐπιγραφῇ εὐρέθῃ καὶ ἡ νέα λ.
ἰδιοξενόδοκος· καὶ ἐπειδὴ ἡ σύνθεσις τῆς λ. ἐφάνη πως ἀήθης,
ἐδέησε νὰ γράψωμεν περὶ τοῦ ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσει πολυσυν-
θέτου τύπου ὀλίγα τινά, ὅσα δηλαδὴ ὁ ἀρχαιολογικὸς τῆς ἐφημε-
δος χώρος τῆς φιλολογικῆς ἐπικουρίας ἐδεῖτο.

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ κύρια ὀνόματα νέα εὐρέθῃσαν οὐκ ὀλίγα, ὡς
τὸ Ἀρασιδίμος, Κορνέστις, Μειδύστας, Μενέκκας, Οἴνης, Ὠ-
ραῖος, ὧν οἶδὲν περιέχεται ἐν τῷ τῶν κυρίων ὀνομάτων τοῦ
Πασε—Μπένσελερ Λεξικῶ, ἐνῶ ἀναγινώσκει τις καὶ τὸ θηλυκὸν
Ὠραία, ὄνομα γυναικὸς ἐξ ἐπιγραφῆς καὶ ἐκεῖνο προελθόν· ἐκ δὲ
τῶν τῆς Ρόδου ἐπιγραφῶν προσθετέα καὶ τὰ Γνωμαγόρας, Νι-
κασαγόρας καὶ Πεισαγόρας· ἡ μνεῖα δὲ τῶν τελευταίων τούτων
ὀνομάτων ὑπομινῆσκει ἡμᾶς τὴν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσει κατα-
πληκτικὴν πληθὺν τῶν ἐκ τοῦ ἀγορεύειν συντεθειμένων κυρίων
ὀνομάτων· πρβ. **Ἀναξαγόρας, Ἀρισταγόρας, Εὐδαγόρας, Πρω-
ταγόρας, Ἑλληναγόρας** καὶ ἄλλα πλεῖστα, ὧν ὀνομαζόμενα τοι-
αὔτα ἡμεῖς γε ἐγνωρίσαμεν.

• Τέλος ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν ἤχθησαν εἰς φῶς καὶ πόλεων καὶ φύ-
λων ποθεινοτάτων ὀνόματα· οὕτω λ.χ. ἡ Ἔρκεια, πόλις τῆς Περ-
ραιβικῆς ἡμισπονδίας, νῦν τὸ πρῶτον γινώσκειται· τῆς δὲ εὐάν-
δρου Ἡπειροῦ, πρὸς ἣν τὸ φίλτρον τοῦ ἔθνους περιπαθεῖς ἤδη
διὰ τὴν κακουσίαν τῆς Εὐρώπης ἐξεφλέχθη, ἦσαν πολλὰ φύλα
γνωστά, ὡς οἱ Ἀτινᾶνες, Ἀρκτᾶνες, Θεσπρωτοί, Κασωποί, Μο-
λοσσοί, Περραιβοί, Παρωραῖοι, Τυμφαῖοι, Χάονες· νῦν δὲ ἐκ
τινος ἐπιγραφῆς, εὐρεθείσης παρὰ τὸ Τεπελέμιον, τὴν ἀρχαίαν
δηλαδὴ Φανότιν ἢ τὴν Ἀντιγόνοιαν, ἐγνωσθῆ καὶ τὸ τῶν Συγ-
γόνων φύλον ἐξ οὗ δῆλον γίνεται, οἷον ἀμάρτημα διέπραξεν ἡ Ἀρ-
χαιολογικὴ τοῦ ὑπουργείου ὑπηρεσία, μὴ σπεύσασα νὰ ἐξερευ-
νήσῃ τὴν Β. Ἡπειρον, ἐφ' ὅσον ὁ στρατὸς ἡμῶν κατεῖχεν αὐ-
τήν· ἀρχαιοδιφουμένη δ' ἡ χώρα ἐμελλε νὰ παράσῃ πρὸς τὴν βάρ-
βαρον Εὐρώπην καὶ πλεῖστα ἄλλα ἐκ τῆς ἀρχαιότητος τεκμήρια
τοῦ ἀειζῶου καὶ διαπύρου αὐτῆς Ἑλληνισμοῦ, ὃν κινδυνεύοντα νῦν
ἐκ τῆς πανευρωπαϊκῆς Ἀρπυίας καὶ τῶν Ἀλβανικῶν γυπῶν πε-
ρισφᾶζει ἡ εὐβουλία τοῦ μεγαλογνώμονος Ζωγράφου, ἢ εὐλογία
τοῦ ἐνθίου Ἱεράρχου καὶ ἡ νεοθηγῆς λόγῃ τῶν μεγαλοκινδύνων
Ἱερολογιτῶν.